

Q. F. S. F. Q.

DISSERTATIO HISTORICO-POLITICA

De

OCCASU IMPERIORUM,

QVAM

PERMISSU AMPLISS: FACULT. PHILOSOPH.
IN REGIA ET ILLUSTRI ACADEMIA ABOËNSI,

OA PRÆSIE

VIRO CLARISSIMO

M. DANIELE ACHRELIO,
ELOQVENTIA PROFESSORE REGIO ET OR-
DINARIO,

Pro MAGISTERII GRADU

PUBLICO ERUDITORUM EXAMINI SISTIT

JOHANNES FORTHELIUS,
GESTRICIUS.

IN AUDITORIO MAXIMO AD DIEM VII. MAI,
A. M. DC. LXXXVII,

ABOÆ

Impressa apud JOHANNEM L. WALLIUM, A.T.

SACRAE REGIÆ MAJESTATIS
VIRO
PIETATE, FIDE, PRUDENTIA,
VERE NOBILISSIMO
DOMINO

N I C O L A O
von Preuß/

De Cappelstrand/ Argio/ Mallstands &c.
DOMINO, PATRONO, NUTRITIO ET PROMOTORI
SUO UT PROPENSISSIMO
ITA SUMMA ANIMI VENERATIONE ÆTER-
NUM COLENDO
FELICITATEM PERENNEM!

Ix sapientius quoddam à veteribus dictum quam illud: Homines ad Deos nulla re proprius accedere quam bene merendo: & certe quo latius hæc virtus diffunditur, eò illustriorem majoremq; eam esse, & haberi necesse est. Fructum vero ejus liberalitatis, qva studiosi literarum sublevantur, non ad eos tantum quibus benigne fit, pertinere, sed & inde latius serpere, atq; adeo ad universum genus hominum manare, qvibus facile deprehenderit. Hæc dum altius perpenderit animus Tuum inter bene merentes illustre nomen primū fere locum tribuit. Dedit Tibi natura, ut benigne facere omnibus velis; fortuna, ut possis: literarum amor, ut ad eos juvandos & ornandos, qui se artibus liberalibus dedidere, studium, Tuum libentissime conferas. Beneficia Tua in me collata recensere ipsa rei prohibet moles; quin imo si verbis ea æqvare conabor, id unum consequor, ut judicetur, magna (quod ajunt) modis tenuasse parvis. Verum ne omnia tacendo ingratus videar, saltem dicam, Tuam in decernendis beneficiis humanitatem cum alacritate in maturando concertasse. Diu me fortunæ iniqvitas adeo prefferat, ut sæpen numero de studiis meis liberalibus, in qvibus mihi post pietatem sunt omnia, tantum non desperarem. Infelices propè omnes mei conat⁹ erant, spes sæpiissime in irritum cadebat. Hoc unum non fecellit, quod fretus Dei beneficio certo mihi persuadebā extituru aliquem, qui adflictis meis rebus opitularetur. Imperavi: Id enim à Te sum consecutus, quo nihil debui neq; potui magis in votis habere. Pro quo immortali beneficio, equidē

ex animo

ex animo policeor gratias me illustri Tuæ munificen-
tiæ acturum quoad vixero, magisq; re quam verbis com-
missam mihi spartam cum Deo administraturum, ut fru-
ctus Tuæ in me beneficentia non pœnitendos percipias:
Nec patiar ut quisquam eorum quibus eximia præstisti
benicia, gratitudinis palmæ mihi præripiat. Interim char-
taceum hoc munus (quomodo votivam tabulam suspen-
dere Neptuno servati ex naufragio antiquitus solebant)
Tibi qui portus mihi & aura fuisti dedico & consecro.
Non dignitatem aliquam styli, quam exiguum ingenue
fatear: nor adcuratam quandam nobilissimi argumenti
tractatione in spectabis: nam sine uberiori notitia histo-
riæ, firmatoq; admodum in Philosophia judicio dignum
hic præstari nequit: Tum cernuntur vices temporum
mutabiles, molimina gentium etiam prudentissimis occul-
ta: Variant Rerum publicarum formæ, variant regima,
fucantur varie & teguntur artes seditionorum civium &
machinationes: quæ faciunt, ut nunquam stet hæc circum-
specta doctrina, nunquam sit eadem. Tantum respicias
meam in colenda magnarum virtutum Tuarum imagi-
ne devotionem. Excipias itaq; humilime oro, serena fron-
te, quam veneratione summa inter quotidianas occupatio-
nes excusam Tibi offero lucubrationem. Quod si impe-
travero, haud parum ponderis dissertationi huic mæ ac-
cessisse gaudeam. Vale Domine Benignissime, vive in Ne-
storeos annos publice domiq; felix, exemplum seculo, bea-
titudinem Tuis, incrementa literis præsta. Sint Tibi Nati, ut
sangvine, ita & virtute congeneres, paternæ laudis æmuli,
ingens illustri Tuæ stirpi ornementum, magnum deniq;
ætati venturæ præsidium. Ita vovet

TUI NOMINIS

Deotissimus cultor

Ulgari dictio jactatur, Isocrati iam dudum &
post eum, Juliano Imperatori usurpato: esse
Imperantes mortalitati obnoxios, Resp. vero
eternas. Qvod quidem non eum habet sensum,
quasi nunquam Imperia, ulla ratione, ullo mo-
do, penitus quoque tolli, atq; deleri possint;
sed, cum sint populi, ex eo corporum gene-
re, quod ex distantibus constat, uno vocabu-
lo multa corpora complectens, unatque habens etiam seu spiritum,
non, quemadmodum singuli homines, certo ac definito temporis
spatio, per naturam interire vel deficere dicuntur, aliis quippe in lo-
cum mortuorum succedentibus, vel ab exteris assumptis, vel etiam
domi productis. Hinc sit ut idem populus censeatur, iisdemq; titulis,
privilegiis, immunitatibus ac juribus ornetur, licet singuli saepius fue-
rint mutati, licet nemo eorum jam vivat, quibus illa primum fue-
runt collata. Nam corpora moralia, in hoc, sub eundem censum cadunt,
quem subeunt naturalia. Quae esse non desinunt, partibus paulatim
comutatis: manet enim nihilominus eadem species, ac proinde eandem
rem existimari, eruditus existimat & differit Alfenus Ictus. quod exemplis 1.76. ff.
plurimis illustrari posset, si necesse videretur, & ratio instituti id ferret.
Sed tamen, sicut mutatio particularum, statim praesertim vicibus facta,
non efficit, ut res vel species, non censeatur eadem; ita quin Resp. & im-
peria, interitui sint subjecta & plane extirpentur, nemo sanæ mentis
differi potest, nec unquam discussus est. De causis tantum occasus,
non æque convenient, sed in partes abeunt, qui illas rimantur. A-
lli enim insidiis, alii proditionibus, alii odiis, alii contemptui, e-
versionem Rerump. adscribunt. Alii contra alias causas, vel portius
modos comminiscuntur & afferunt. Dicunt enim, & quidem vere,
corpora imperiorum interire, vel sublatis simul partibus, sine qui-
bus subsistere nequeunt, vel sublata eorum ratione. Illud contin-
gere in populis mari abreptis, & terræ motu haustis, iisq;, qui se
sponte internecioni dederunt; hoc vero si cives, aut sponte ob pe-
niteniam, aut seditionem, à societate discedant, aut vi ita distra-
hantur, ut coalescere & convenire in unum amplius non possint.
Interire porro populos, ajunte, sublatâ, aut omni, aut per-
fecta Juris communitate, sive singuli personalem servitutem subeant,

nre ea retentia, imperio exuantur. Paucissimi vero sunt illi, qui hac in parte, meminerunt causæ primæ, seu providentia divinæ, qua tamen fit, ut propter flagitia, populus plane aut deleatur, aut communione Juris privetur. Quo ipso, reliqui quam parum sollicite & convenienter, omnes veras causas hujus rei, tamque nobilis argumenti investigent, ejusque vim & efficaciam teneant, satis ostendunt. Quapropter tanto magis commendandi sunt illi, qui fundamenta præclarissimi instituti altius rimantes, sic unam aut plerasque ejus causas perpendunt, ut præcipias non omittant. Qvod ipsum, cum Te, Peregrinie Dn. Candidatæ, sat provide fecisse, Disputatio hæc præsens erudita Tua, de Occasu IMPERIORUM, ostendat, merito Tibi ex animo gratulamur; coque impensis quod in hac potius doctrina & arguento, quam in obscuris quibusdam & inutilibus questionibus, specimen ingenii ac profectus Tui, nobis declarare voluisti. Ex quibus, cum nihil utilitatis in Rempubl. redundare possit, non abutuntur non otio & ingenio suo, qui his talibus prouersus sunt dediti. Tu vero, cum longe meliora sis edocetus, cum summa præterea laude dignus es, quam & consequeris, quod decenti moderatione ac modestia, doctrinam Tibi in mores abiisse, nec tantum nobilissimarum Philosophiarum partium scientia, sed & tanto moderamine animi & exercitio, summos in Philosophia honores, Te promoveri voluisse ostendas. Ex quibus, de fructu studiorum Tuorum facile conjicere licet, ut non tantum doctum, sed & moratum, ex Te civem patria sit brevi habitura, imo talem, qui ad quamcumque dignitatem evectus fueris, omnes ejusdem partes ac numeros, rite sis impleturus. Deum nihilominus ex animo precor, dignetur conatus huic Tuo ac proposito respondentes vires, laboribus dignos successus, patronos ac præmia concedere! Idq; hoc tempore, tanto Iubentius exopto, quanto magis aliis commoditatibus destitutor, quibus Te, studiaque Tua præclara & mores, prosequi valeam.

Scrib. Aboæ pp.
si. April. 1687.

lae Peregrinio & optima spesi Viro-Juveni Philos.
Candidato meritisimo pro gradu Magisterii
egregie disputanti Dn. JOHANNI FORTHELIO,
hoc amicis eti symbolo, cum bono voto, occu-
parissimus licet, congratulari volui
MATTHIAS SWEDERUS,

Peregrinie D^N. FORTHELI.
Amice vetus.

Ommendat alicubi Helvidium, scriptorum flor-
tentissimus Tacitus, quod illustre ingenium alti-
oribus studijs dederit. Sic hodie quoq; qui-
libet cordatus, illa pectora sinceris honoribus
effert, quæ interior em generositatem, sublimi-
um doctrinarum thelauro imbuunt ac dicant.

Atqui ut immensa est animorum varietas, sic quoq; propemodum
infinitæ sunt ipse inclinationes. De vulgaribus non loquor, quæ
in pastum, ut pecora ad grumen, toto pondere feruntur; vel quæ
divitijs adsidue inhiant, nec quivquam aut Deum aut Angelos, aut
pulchrum honestum ipso auro charius habent. Sublimiora pecto-
ra tango, inter quæ notabile discrimen invenio. Illos inventen-
di facilitas, hos cogitationum magnitudo, alios sciendi ardor &
copia, quosdam agendi dexteritas & sapiendi promptitudo, plu-
res eminentes dores, consilia speciosa, felicitas deniq; mira, ad miracu-
lū usq; illustrant; quæ fata veluti egregia exempla, ad famam ac lau-
dem semper celebranda proponunt. Horum in numerum Te
D^N. FORTHELI dudum receperunt mundi Dominae VIRTUS &
DOCTRINA; cum intelligentium candida approbatio. Adeo qvip-
pe naturæ Tuæ stimulos, vigorem & alacritatem, diligentia sin-
gulari, in disciplinarum stadio, perfeceras; ut illos labores, illas
vigilias propediem coronandas duxerit regina rerum SAPIENTIA.
Taceo specimen alias; hæc profecto dissertatio, sive argumenti
pondus, aut rerum magnarum complexum, vel stylī fluidam gra-
eiam spectemus, vere est Academica, vere illustris inge-
nii foetus. Macte hoc ardore, hoc animo sic porro excellere, ut, con-
ceptam de Te omnium bonorum spem, indies augeas latifices-
que. Vale.

Raptissime adposuit

T

D. ACHRELIUS.

Rerum Politicarum summa est præstantia, cum in communis Scibili
societate usus, in privata magisq; à publicis negotiis remota vi-
ta, delectatio. Quid enim suavissimum, quid jucundius, quid deniq;
utilius, quam ex hominum rerum usu experientia atq; laude contraria
ingens succum ac sanguinem convertit monumentis imaginem quan-
dam & Sciagraphiam Reip: que domi militiasq; hominē circumspicitum,
cautum adq; rem omnem consulto suscipiendam, prudenter continuo
andā feliciterq; determinanda exercitatisimū reddit habere. Divinis-
sum fere inter mortales, ruinam certam accelerantibus solidis
imprudentia, injustitia horrenda, luxurianti, superbia & inglorie,
sevo Marte, & nescio quibus non è palude Stygia ubertim velut sca-
turientibus vitiis. Laborem igitur baudquam male contrahit
optima juventutis informationis leges collocare existimabuntur, quib;
bas in studia amenumq; borum campum ingenii vires animisq;
nervos aliquando intendunt diligentius. Preclare itaque à Te
factum est, qui studiorum rationem ita comparare novisti, ut scien-
tiam scientia Politica cognitionem cum verum speculazione sublimiori
ori conjungeres. Sistis examini publico dissertationem aliorum
indaginis de Imperiorum Occasu. Movere Te forsitan conditores
miserrime mortalium, quod jam ita singula fere orbū partes gra-
vissimi incredibili cum humani sanguinis effusione, piorum dolore o-
mniumq; adeo hominum luctu & squalore bellu horrendum in modum
agitentur. Dissertationem meritissimo perstrinxisti style, historia &
sententie instar manus fuerunt, juxta illud Ciceronis: Laus est in Poli-
ticis ex sententia sapere. Ac licet virtus nullum splendidius theatrum
in quo adpareat, quam propriam querat conscientiam, interim ramen
cum ab ejus latere nunquam divelli posse gloria, sic divina favente
gratia olim evenier, ut Tibi individuus adhuc et comes. Tibi itaq; imo-
pense gratulor, & si quid opera adferre possem, id solum polliceor ac de-
sero. Ita enim cum virtute comparatum est, ut eos per totum vitas
decursum, qui nos illam docuerunt amare cogamur. Tua de me merito
non vulgaria sed eximia sunt, quippe jam per biennium fidelis cura &
sedula in informatione me ad virtutem ducere sufficiuisti. Hac dum vixero
perpetuū studio ita compensaturus sum, ut omnes videant, me nullum
tanta ac Te charitate amplexum unquam fuisse Vale.

T. T.

FRIDERICUS von Preuß.

S. I.

C

Omninis est conditio rerum humanarum ceterorumque sublunarum, variis mutationibus obnoxiarum, ut cum ad summum fastigium pervenerent, recedant. Nam si quis inde à primis rerum humanarum incunabulis imo ab ultimis horum initii ad deploranda hæc usq; tempora, rerum seriem continuam, cum eventu, seu catena quadam invicem revinctam atque colligatam, recte velit inspicere, & justo rationis æquilibrio metiri, quod post hominum Sapientissimum Salomonem iisdem fere verbis dissertavit Thucydides (α) Nihil novi esse sub Sole, veritati plane consentaneum esse judicabit: Æterna quippe lex ait Lipsius & Vellejus (β) à principio huic mundo dicta est: *Nasci, denasci, crescere, decrescere, oriri, aboriri.* Cum itaque in rebus humanis nil sit perpetuum, nil diuturnum, nil tam stabili nixum fundamento, quod tractu seculorum non agitur, corruptatur, corruit; sit, ut, cum Imperia eo sint progressa, unde ultra non possunt, necessario iterum labantur. (γ) Ut reliqua omnia, ita & Ress. & Regna nascuntur, crescunt, florent, decrecent, moriuntur. (δ) Quod si nulla alia causa subesseret, Naturæ ita comparatum est, ut quod cœpit, finem habeat aliquando. De quo testium Divinorum numero, missis aliis D. Paulus tertio edictus cœlo in Actis (ϵ) sic inquit: *Fecit ex uno omne genus humanum inhabitare super universam faciem terra, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum.* Ex Prophanis Tacitus (ζ) inquit:

A

Rebus

(α) lib. III. (β) lib. I. cap. 7. (γ) Senec. in prefat. I. Cont. (δ) Vellej Paterc. II. 2. 6. (ϵ) cap. 17. 26. (ζ) III. 55. Agric.

Rebus cunctis inest quidam quasi orbis. Et Ovidius (a) Sic omnia
nerti cernimus, atque alios assumere pondere gentes, conide-
re basi. Et hominibus non tantum & animantibus sua aetas, sed
& Regnis: que tam mortalia esse necesse est, quam eos qui
fecerunt, ait Lipsius. (β) Cujus rerum humanarum
lulus sapienter mentionem facit Cræsus ad Cyrum (γ) Hu-
manarum rerum cursum esse instar Circini, semper eisdem fore-
natos esse non finit. Ostendit Galenus (δ) in senibus humidura
radicale, naturali quodam cursu absumi, unde & medicina
ridet, qui beneficio της οὐρανῆς mortem volebat praecaveret
in æternum: Homo enim non potest esse immortalis, puta sec-
undum cursum naturalem, de quo Philosophus. Cereus vero
finis mortalibus adstat, nec depicari potest lethum quin obeat. (ε)
Hanc igitur thesin ad Republicas bene accommodavit Po-
lyb. (ζ) Cujusque, ait, corporis & Reipublicæ auxilia quedam est
secundum naturam, deinde vigor, postea rursus diminutio. Ex-
pressius Livius. (η) Id unum venenum, ea labes Civitatibus ma-
gnis & opulentis reperta, ut magna Imperia mortalia essent;
Nam ut Annibal testatur apud Livium: (θ) Nulla magna Ci-
vitas diu confondere potest, si foris hostem non habeat, domi inventio.
Ad Romanum nomen volvatur cogitatio: somniabant illi
æternam urbem & Imperium, pro æternitate ejus vota nu-
cupantes vana. Dum enim fara luxuriantem eorum superbi-
am reprimere destinarent: ex obscurio quodam angulo orbis
terrarum, ubi vastitas feris tantum habitata bestiis putabatur, uno
fere momento ignota hominum moles, tanto prorupit nume-
ro, ut totum terrarum orbem inuadare posse videretur. Tum
enim à Gothis ablata Romanis omnis Italia & Hispania,
Bulgaris Dacia & Mysia: à Vandalis Aftrica; à Francis Ger-
mania & Gallia; à Saxonibus Britannia; nec multo post à Sa-
racenis

(a) Metamorph. 15. 420. (β) de constant. I. 16. (γ) Herod. lib.
I. (δ) in lib. I. de febrrib. (ε) Lucret. lib. III. (ζ) lib. VI. (η) lib.
II. (θ) lib. XXX. Tacit. IV. Annal. 33. conf. Diff. Polit. Basili. XIX.

racenis Aegyptus, Arabia, Syria, Caldea: à Turcis tota ferè Asia: à Persis quidquid in Indiam usque excurrit. Marmorea illa rerum gentiumque Domina Constantinopolis sine even- tu æterna olim dicta, merus fortunæ ludus, quoties vastata, direpta, incensa? Magna olim, & florens fuit Aegyptus, adeo ut Tacitus. (α) non minus magnificam eam fecerit, quam Par- thorum vim & Imperium Romanum: nunc vero ejus vires plane sunt attriti: cuius de interitu egregie differit Fortunatus in Tacit. Adeo præceps illa ἡρωὶ καὶ κάτῳ μολύπτωσις in fatalibus Regnorum hujus mundi periodis eorumque præ- cipiis iudit & illudit, adeo fluentis naturæ torrens hoc ductu quasi fatali fertur, ut quæunque oriuntur, licet per multa seculorum intervalla immota & inconcussa maneat, occasum tan- dem experiantur, extremaque πανελοθρία subeant.

§. II.

Fato in periodis Imperiorum locum esse, etiam Ethnici agno- verunt (β) de quo Panchym. (γ) τὸ ἐμαρ μένον ὁσπερ ἐμψύχοις. Στῶ καὶ πόλεσιν ἈΦηλίον: Fatum ut animantibus, in- ta Civitatibus inevitabile. Unde ne in gravissimos impinga- mus errores, longissime remotas volumus insulas multorum opiniones de fato Stoicō; quod Plato in Phæd. legem vocat Adrasteam, & Crysipp. (δ) περὶ προφήτας definit interpre- te Gellio (ε) & Plutarchus; sempiternam quandam & inevita- bilem seriem rerum, & catenam, volventem semetipsam sese & implicantem per eternos consequentia ordines, ex quibus apta connexione est. (ζ) Hos felicit mens obscurata tenebris & ad intuitum admiranda gubernationis Divinæ cœcutiens, ut adeo cum uauum errorem fugerent, in alterum incidenter gra- viorem: quod egregie de Q: Curtio pronunciavit Clariss:

A 2

Loc.

(α) lib. I. Annal. (β) Salust. or. II. de ordin. Republ. (γ) hist. Byzan. II. 27. (δ) lib. IV: (ε) lib. VI. 2. (ζ) lib. I. ac plac. e. 26. § in lib. de fat.

Loccen. (a) Eludant licet, quibus forte persuasum: eisdem
credo eterna constitutione, nexoque causarum latentium, &
multo ante destinatarum suum quemque ordinem immutabili
lege percurrere. (b) Cui etiam sententia favisse Tacitum in-
dubio constat argumento: Quæ fato, inquit, manent, quamvis
significata non vitantur. Nullam autem hoc rebus humanis
infert necessitatem, aut liberum in Profanis rebus infringit
arbitrium. Vide Christ. Forstn. elegantissime differentem (c)
Terminus itaque Stoicus ut commentarius, ita à Deo nec pro-
visus nec constitutus est. Impium existimatur fatum & ab omni
sana ratione alienum, quod omnem libertatem Dei hominisq;
negat, æternam mentem & potentissimum Numen, salutem, in-
teritum, omnesque rerum vicissitudines in sua habens manu
fati lege stringit. Levi etiam fundamento illorum sententia
superstructa est, qui vim influxus astrorum in primis conjunc-
tiones magnas Planetarum Imperiis exitium inferre vanissima
incredulitate volunt. Qvæ vis cum adhuc incerta ac summis
etiam Astronomis suspecta, eversionem inde nemo sanus statu-
erit, nisi quod de cometis negari nequit, eos aliquando mu-
tationem quandam agris & arboribus corporibusque humanis
inferre; hinc tamen non sequitur quod in voluntatem homi-
nis, qvæ moverut ad mutationem & eversionem Imperiorum
astra agunt, ut in natura & materialia, nisi corporis tem-
peramentum ab astris inclinatum voluntas sequi, & sic indire-
cte ab astris moveri dicatur; sed ne voluntas necessario se-
quatur temperamentū corporis aliarum causarum interventu im-
pediri, aliterq; disponi posse constat. (d) Ceterum de Astrologiæ
incertitudine consuli potest Ger: Joh. Vossius (e) Præterquam

quod

(a) lib. V. cap. II. (b) Curt. lib. X. cap. 2 lib. IV. cap. 14. (c) in
lib. III. annal. (d) vid: Barebl. lib. II. Argenid. p.m. 180. 181. 182.
Conf. Joan. And. Bosii introd. in novit rerump. cap. 13. §. 10. Barebl.
Inst. Pol. lib. V. cap. 2. §. 2. & diff. xix. Cicero lib. II. de Divin. (e) lib.
I. cap. 48. Theol. Gent.

quod Sacrae litteræ satis hoc evincunt. Sic ait Iebovah: Incedere in viam gentium istarum ne discitote & à signis calorum ne confernemini, quia confernantur gentes ab illis. Et, sicut jam Astrologi qui contemplantur stellas, qui notas faciunt in mensis predictiones suas & servent te ab iis qua superventura sunt. (α) Vix etiam fatalem tribuere Tempori & Nominiibus, nescio an à superstitione & vanitate liberari possit: de quo Tacitus (β) Multus, inquit, de Augusto sermo, plerique vana mirantibus: quod idem dies accepti quondam Imperit princeps & vita supremus. Alii certis statisque diebus favita & infelicia contingere vana observatione ominati sunt. Sic mensem Augustum Turcæ felicem autumant, quod olim co mense captis eorum fortuna favit, de quo Thuanus. (γ) Persarum Regnum sub auspiciis Cyril & Darii restauratum altero Dario imperante corruit. Macedonia Regnum à Philippo Alex. M. patre ad fastigium erectum, sub Philippo Persei pater desit. Libera Roma facta est auctore L. Bruto, in dominationem incidit tempore Marci Bruti. Regnatrix gentium Constantinopolis exstructa sub Const. Magno in manus Turcæ venit, regnante Constantino Palæologo. Quibus & aliis exemplis persualum multis fuit Regna & Imperia aut insigni mutationi aut extremae ruinæ obnoxia fuisse. Qyæ si expendamus, plus vanitatis quam veritatis habent. Nec enim Luna Solisve motus, non errantium stellarum situs aut figura & occulta numerorum ratio, sed Divina mentis cura & justitia, Regna esse & non esse, jubeat: Verba sunt Cl. Schefferi (δ) ut significacione plena & emphatica, ita commode hanc partem absolvunt.

A 3

§. III.

(α) Ferm. 10. 2. & 47. 13. (β) lib. I. Annal. cap. 9. (γ) lib. XXXVII.
 (δ) Exercit. Polit. in uit Rom. th. 2. conf. Bræcl. Inst. Polit. lib. V. cap. 2. 5. 3. add. Christ. Forst. not. Pol. in lib. I. Tacit.

Rejectis itaque Gentilium vanitatibus, fatum illud intellectum volumus, quod de unoquoque nostrum factus est Deus.
 (a) Abstrusa nempe providentia Divina ratio, ad cuius arbitrium maxima quandoque Imperia nullo suspicante occidunt.
 (β) Hanc providam rerum directricem libenter agnoscimus, hanc veneramus pie, ipsi ortus & occasus Imperiorum, fata seunda & sequiora tribuere non veremur: videatur Pl. 46.87. 127. haec enim sua provida eura rerum constituit periodos confusioneque saepissime summæ obnoxias prudentissime ad eventus societati humanae saluberrimos dirigit. Hanc nos primam facimus, quam Pagani fortunam & fatum adpellarunt, pleriq; non sine magni erroris involucro. Verum est, & inficias ibit nemo, quod eleganter ait Vellejus Paterculus (γ) Ineluctabilem fatorum vim, cuius fortunam mutare constituit, consilia corrumpere. Quam altæ sapientiae gnomam iterum repetit, his verbis (δ) Plerumque fortunam mutaturus Deus consilia corrumpit, efficieque, quod miserrimum est, ut quod accidit, etiam merito accidisse videatur. Casus in culpam transeat. Sic Ammian. Marcellin. (ε) Solent manum injectantibus fatis bebetari sensus hominum & obtundi. Et Livius (ζ) Occasat animos fortuna, ubi vim suam ingruentem frangi non vult. Eoque respectu omnes Recump. Principatum, Regnum & statuum mutationes, innovationes, transformationes & interitus à Divina illa prudentia, & interdum quasi conniventia deduci vero verius est. Hoc tamen Theologorum & Philosophorum placitis constat, nunquam providentiam Divinam, sine causam interjectione, vires suas exercere. Certi unius cuiusq; vite mortalium termini ab immortali Deo fixi sunt ac destinati

(α) Christ. Forst. in lib. III. Annal., (β) Joan. And. Bosius in introd. in notit. recump. cap. 13. §. 9. (γ) lib. II. cap. 57. (δ) cap. 118. (ε) lib. XIV. cap. 36. (ζ) lib. V. cap. 35.

nati: *Nemo nisi die suo moritur*, ait Seneca: Ceterum non simpli-
citer meta hæc constituta est; sed ita, ut vel scelerum inqui-
mamentis coangustari & contrahi, virtutibus vero ac præser-
tim solida pietate proferri possit: quod luculenter literæ sacræ
tradunt. (α) Sæpe enim videmus stirpes & animalia, quæ certos
vite fines habent, vi extrinsecus illata, homines vero, sive inconsul-
ta imprudentia, sive ingluvie, terminos, quos natura dedit,
antevertere, ac cœtius, quam per naturam licuisse, interire. Par-
modo sece habent Republicæ. Nam si vitia ingravescant, pru-
dentia deficiat, justitia languescat, nullaque Reip. habeatur ra-
tio, nunquam supremus humanarum director ejus Imperii
telam adeo longam esse voluit, ut ab alio non. abrumperetur.
Dii enim facientes adjuvant, ait Varro (β) Et manum admo-
yenti fortunam implorandam esse: monet adagium. Pulchre is-
taque Sallustius (γ) Vigilando, agendo prospere cadunt omnia.
Ut brevius dicam. Aurea & bene composita facilisque vita est,
qvotiens homines omnia reponunt in providentia Divina:
Qvotiens autem suam cupiditatem Ducem sequuntur: suisque
viribus suo impetu omnia confici posse decernunt, deterius dif-
ficiusque vivitur, in ruinam omnia vergunt.

§. IV.

Interit non dicuntur Imperia vel sublata Imperii sede, quan-
do se. Populus sua sponte ob inediaria, locorum angustiam,
aut defectum eorum, quæ ad vitam tolerandam sunt necessaria,
pestilentissimos ingruentes morbos, seditiones aliaque mala, re-
bato solo, patrio in peregrinas migrat terras: (δ) vel vi pars ali-
qua distrahitur, ut Populus Carthaginensis bello Punico tertio:
(ε) quamvis enim species à societate discedat, tamen populus

esse

(α) Exod. 12. & 20. & 23. II. Reg. 22. Job. 12. & 57. Sap. 4. Ezech.
37. Eph. 6. I. Tim. 4. (β) lib. I. de rep. & Ammian. Marcel. lib. XIV.
& XXV. (γ) Catit. cap. 52. (δ) Arnis II. Doct. Polit. cap. 1. conf.
Bosu introd. annot. rerump. cap. II. §. 23. (ε) Florus lib. II. cap. 15.

esse non debnit. 2. Nec interitum adpellamus, si plures Civitas-
tes, aetissimo foederum vinculo, vel ob malorum propulsio-
nem, bonorum conservationem, vel commerciorum usum, non
autem per veram unionem, connectuntur. (2) Nec 3. si forma
regiminis mutetur, adeo ut ē statu uno in alterum Respubli-
ca transcat, unde non nova oritur Respublica, nam mutatio-
nem solum, non interitum subit. (3) 4. Vel tutelæ alterius se se
committit, quod foederum genus non feudale vocatur, quo
Vassalli, jure fiduciario, alterius ditiones obtinentes, Dominis
feudi obstringuntur, in quo contraatu continentur obligatio
Personalis & jus in re, sed clientelarum sine imminutione quod
quærunt illi, qui suis viribus satis fidere nequeunt, adeoque
paciscuntur cum fortioribus. (4) Cum enim Resp. quælibet,
vel occultos habeat amulos, vel apertos inimicos, quibus li-
cet potens sit, omnibus tamen simul, temporeque omni resi-
stere non valet, foederatis itaque carere vix poterit, nisi in-
commoda vitæ privatæ degustare velit, amicorum destituta sub-
sidio. Ejusmodi clientes ordinarie libertatem suam illibatam
retinere, neque Patroni subditos esse prolixe docet Besoldus. (5)
Quod autem ejus generis foedera violari sæpiissime soleant, cum
patrocinia illa, quæ spöndent validiores, non tam conservandæ
alienæ incolumitatis, aut alienæ potentiaz firmandæ causa,
quam amplificandis propriis opibus serventur, haud raro à pru-
dentibus notatum invenimus: Exemplum tale est Romanorum,
quod Tullius profert: *Noster populus* (inquit) *sociis defenden-*
dis, terrarum omnium potitus est. Ceterum hæc quia argumen-
tum nostrum minus concernunt, operose in iis exponendis ver-
sati supervacuum duximus. Enodatis saltē illis, quæ ambi-
guita-

(a) *Bæcl. Inst. Pol. cap. I.* (B) *Grotius de J. B. & P. lib. II. cap. 9.*
§. 3. (y) *Bæcl. inst. Pol. lib. IV. cap. 8.* (d) *in diff. de jure foederum.*
conf. Grot. de J. B. & P. lib. II. cap. 18. §. 7. Bosius introd. in notit.
rerum publ. cap. 3. §. 24.

ginitatem quandam involvere vita sunt: inoffensio juxta pede
in rei ipsius tractatione versari nos existimaverimus, definitio-
nem interitus Imperiorum succinctam & perspicuam praemittendo, quæ se talis insinuat. Intereunt Imperia, quando corpus
interit & tale esse definit. Idque, vel sublati simul partibus, sine
quibus corpus subsistere nequit, vel sublata corporis ratione (a)

§. V.

UT omnem adhuc qui è minus adcurato argu-
mento lectorem non rero vellere solet, scrupulum remo-
veamus, consultum duximus, promiscuam Imperii usurpationem
indigitare, ne ambigua vocabuli acceptione quis decipiatur. Notū
est in Politicorum Scholis Imperii vocem interdum universaliter
sumi: ubi etiam eam denotat potestatem, quam habet unus-
quisque Paterfamilias & exercet in uxorem, liberos & dome-
sticos suos, notante Cl. Boeclero (β) Præstantior (inquit) est ma-
ris natura: itaque ei imperium datum est in uxorem omniju-
re; Sed imperium Civile, non herile aut tyrannicum. Nunc de-
signare solet potestatis exercitum; quod summo Magistratu
tanquam potentia activa in eos, qui parent, seu quibus obse-
quii gloria, utilitas & necessitas, ex ipsa socialis necessitudinis,
quomodo cunq; constitutæ, natura convenit; quod Imperium
postmodum Majestatis vocabulo insignitum est, & quadrat in
omnes Resp. cujuscunque demum sint formæ, sive illud in
toto residat corpore, sive in Optimatibus, qui Rem publicam ad-
ministrant, sive in unam collatum fuerit personam. Cete-
rum, quæ hinc inde suboriri potest difficultas, & dubium mo-
veri, commode resolvitur à Cl. Bosio in introd. ad notit. Rerump.
qui Imperium adpellat Catum hominum sive Civitatem suis legi-
bus ac Iudiciis, jureq; belli, pacis, fæderum & similibus uten-
tem, nec alteri Principi populo subiectam, sive brevius: Civi-
tatem Majestate prædicatam.

B

§. VI.

(a) Bosius. in introd. in notit. rerump. (β) Inst. Polit. lib. I: cap. II
conf. M. Porci Catonis orat. apud. Livium lib. XXXIV. cap. 2. 3. 4.

§. VI.

Corpus Imperii plane tollitur, cum populus aliquis separatur. Imperium constituens, vel i. Mari ab ripitur, ut Atlanticæ populus, Salamina, Ægyra, Helice, Creta Homero ἐκατόμηνοι, quæ nostra ætate vix τρίτοis dici potest, ut illa, quæ nostra & patrum memoria Batavia experta est, non attingam. Historiæ perhibent ac testantur, quot subitanea Oceani diluvies atq; inundationes, terras & insulas nobilissimas imminuerint & absorberint. Operæ sunt multa fluctibus, quæ olim à conspectu mariis procul stabant. 2. Vel terræ motu penitus hauritur, qualis vicissitudo florentissima Asiae & Africae Regna, Civitatesque eleberrimas infestavit. Unus sub Tiberio terræ motus i2. celebres & inclytas Asiae urbes teste Plinio (α) vastavit: quod Tacitus explicatus proponit (β) & inter alia refert, eo motu sedisse ingentes & immenses montes, visa in ardore, que plana fuerunt ignesque inter ruinam effulsiſſe. Totidem Campaniæ oppida aliis sub Constantino evertit. Sæpius Achajæ urbes unotremore ceciderunt: multa oppida in Syria, Macedonia & Cypri devorata. Cujusmodi interitus instabilitatis scenæque mundanæ nuntii, sæpiissime auditi sunt, teste Seneca. (γ) Anno 1548. Calend. Februavii in Norico maximus terra motus vespertinus fuit: nec ante dies 40. sistebatur variegata terra quatibatur ac mira edebantur opera, Moravia, Bojaria superior sensit. Sex arg. viginti castella & urbes profractas esse in alta ejus anni relatum. Homines cum pecoribus interierunt: mania, templa, ades, subversa sunt: tota urbes corrueunt: montes abrupci cladem insuper eam auxere: Nam 2. montes concurrere, urbibus devoratis agrerumque trahit hauſo, villa clise, animalia permulta, quæ intra fuerunt exanimata.

(α) lib. II. cap. 48. 86. & 87. (β) lib. II. Annal. cap. 47.

(γ) Senec. Ep. 91. & lib. VI. natural. Quest. cap. 1. & quest. 6. cap. 2.

animata sunt. Hiatus subsecutus partim remansit, partim cuncte
forbit, ita inducto solo, ut nulla vestigia extarent. (a) 3.
Vel incendiis deletur: quomodo Civitates astere opulentissi-
mæ ornamenta provinciarum, omnium istarum Civitatum, quas
nunc magnificas & nobiles audimus longe excedentes, planè
consumit, ut vestigium illarum sit nullum, nec quidquam
residui, ex quo adpareat, eas stetisse & floruisse, cum ignis sevitia
omnia ista ad humile deduxerit. (β) Sic incendio perierunt
Sodoma & Gomorrah, Corinthus, Carthago, Numantia, Athe-
næ, Thebe, Sparta, Vormatia, Brema, Hamburgum. Nec fa-
cile urbem ab hominibus eversam & delectam nisi per ignem, se-
pius per hostilem furorem & immanitatem injectum, legimus.
4. Cum populus aut abducitur in servitutem, ut factum Israe-
litis & Judæis per Assyrios, & Judæorum reliquiis per Vespasi-
anum: aut vi hostili dissolvitur, adeo ut ejus Cives in varias
oras sparguntur, ut post excidium Trojæ factum à Trojanis,
qui partim aliis Imperiis ut partes accesserunt, partim nova
Imperia fundarunt (γ) 5. Cum imperium aliquod in Anarchiam
degenerat, sublato discrimine Imperantium, & parentium, ut Syra-
cusiis factum post mortem Dionis. Quæ Anarchia non gubernan-
di quandam speciem, ut Imperiti quidam rerum Politicarum re-
stimatores falso sibi persvasum habent, sed puram putamque
τέρποντες in se complectitur, cum nec Imperii Majestas uila, nec
Magistratum nec Curatorum Imperium est, sed truncus qui-
dam iners sine capite, sine pedibus, sine nervis. Corporis ratio
collitur, cum alterius Imperii pars sit, adeo ut in aliam Civita-
tem adscitum aliis legibus vivere cogitur informam provinciæ
redactum. Vel inter plures dividitur. E.g. inter plures heredes,
quorum neuter ab alterius arbitrio dependet, sed singulis summa
potestate gaudere discipiunt; quæ olim frequentissima ratio
fuit, hodie vero præcavetur, sive legibus Regnorum fundamen-
tibus

(a) Job. Avent. in annal Bojor. lib. VII. cit. Berrnegg. in
Tacit. (β) Senec. Epist. 91. (γ) Arnis. Doct. Polit. II. cap. 1.

talibus, sive ultima voluntate Regnantium, ne cum divisione
Principatus vis & potentia Imperii dissolvatur. Vel ob discor-
dias mutuas, vel vi bellicis in plures partes, quarum singulæ
sui penitus juris sunt, dissiliat; quomodo post fata Alexandri
M. totum Imperium sub uno quiescens in 4. Regna divisum est.
Horum recensione subfistimq; lectorē benevolum ad eos remit-
tentes, quorum hic egregia extat opera navata, ubi inter alios
favorem & æstimium meretur insigne Cl. Joan. And. Bosius
introd. in notic. Recumpubl. Pergendum ad causas interitus,
quas præbet partim Politica proprie dicta, præcepta tradens o-
mnis generis optima de Rep. à cunctarum gentium sapientibus
inventa & longo uolu comprobata, partim subministrat Historia
omnium saniorum iudicio nutrita unica, imo anima Politicæ,
lux temporis & magistra vitæ. Causas autem singulas &
universas enumerare non est unius disciplinæ, cum tanta sit
& tam lata ejus materiæ seges, ut cogitatione etiam vix concipi, mi-
nus exprimi possit, ideoque πάκιλλος saltē καὶ τυπιχῶς præ-
cipuas attingamus. Illas Cl. Boëclerus ad 3. redegit classes,
Fatum, Vim, & Vitium, de fato breviter dictum, restat ceteras perstringamus.

§. VII.

POpulum inter se divisum dissentientemq; adoriri successio
semper, semper lacessenti nocuit: Ea namq; odiorum ci-
villium rabies est, ut partium altera, plerumque neglecta pro-
pria salute, nihil quam æmolorum exitium querat; adeo Pe-
natum & patriæ caritas dissidiis concedit, ut exterorum præda
esse præoptet, evertiq; partiam, quam cum alteris quiete age-
re; & quod suis viribus exequi non potest, excidio patriæ que-
rit, peregrinis sœpe gentibus ænulisiq; non magis ad bellum,
quam ad prædam & veluti possessionem accitis, infelici sem-
per spectaculo. Commode hic occurrit mentio Philippi Mace-
donis, qui à dissidentibus Thraciæ fratribus, ut arbitrum disce-
ptionum

ptationum ageret evocatus, intructa manu veniens, utrumq; Regno spoliavit: de quo Author in suppl. ad Q. Curtium egregium fert judicium: *Concordiam maximum ad conservanda Imperia & stabiliendos Principatus adminiculum esse.* Ad Romani Imperii fastigium (ut id ex antiquioribus repetam) volvatur mens. Mirabimur forte è tenui & obscuro admodum initio ad tantam potentiam surrexisse, unicamq; Civitatem tantis hostibus non parem solum, sed superiorem esse potuisse: Concordiae adscribendum est. Rupto vero unanimitaris vinculo, tanta subito rerum mutatio facta est, ut ii, qui tantos concordiae fructus perceperant, vix dicendis malis premerentur. In omnes enim quodammodo formas & formarum vitia se convertit. E Monarchia in Tyrannidem transivit. Abrogata Tyrannide in Aristocratiam, mox in Oligarchiam, quæ tandem in Democratiam degeneravit. Ochlocratia demum in Tyrannidem, donec illa Tyrannis in veram Monarchiam denique coaliuit. Inter has violentarum seditionum voragini conditio erat execrabilis, erat intollerabilis. Causam addit Cicero (a) Nulla, inquit, *Civitas inter discordias, seditiones & bella Ci-vilia potest esse beata, nulla integra servari, gustare partem ullam liquide voluptatis & libera potest: pugnantibus namque & contraria studiis & consilii, nil quietum & tranquillum sperari potest.* Illud ipsum intuens Micipsa Rex Numidarum jam jam moriturus filios paterno monebat affectu, ut essent concordes, aureis semper literis scribendam sententiam addens: *Concordia res parva crescunt: discordia maxima dilabuntur.* (β) Cujus veritatem calculo suo adprobarunt, prudentissimi Belgicæ federatæ Ordines & Directores, dum monetae sua inscribendum illud curarunt, ut tanquam salutare quoddam monitum, omnium non solum animis, sed etiam oculis indies posset obversari: *Discordia enim ordinum est venenum Imperii.*

B 3

(a)

(a) lib. I. de finib. (β) Sallust. bell. Jugurth.

(α) Et certe miraculo propiora sunt Regna & Resp. quæ per tot rerum humanarum antraclus, tot discrimina, tot sortis æstuantis ludos stare in fixo potuerunt, qualis Francia & Venetiae. Notabile itaque & instar oraculæ est illud Vegetii (β) Nulla quantumvis minima natio potest ab adversariis perdeversi, nisi propriis simulatibus se ipsa consumserit. Certamina enim factionum inquit Livius (γ) fuerunt erunque pluribus populis magis exilio, quam bella externa, quam fames morbive, quæq; alia in Deum iras velut ultima publicorum malorum versunt. Sinistra itaque opinio fuit Catonis aliorumq; Politicorum, ad evitanda pericula, quæ destruere possent Resp., esse utile discordias fovere, factionesque inter magnos & potentes exortas tolerare, hæ vero infallibiliter Imp. interitum inferunt. Hinc in Resp. Romana eam ob causam Fabius & Tiberius Gracchus odia deposuerunt, amicitiamque ob bonum publicum redintegrarunt. Sunt & aliæ Militares, quando scilicet milites pro stipendiis & relatione disciplinæ rigidioris effrantur, imperio & rabie aguntur, saepe ituri in diras cædes, atque interneciones exercitus. Cujusmodi exemplis pene refertus est Tacit. (δ) Quædam Populares rabidae, ubi potestas est implacabilis malignitatis, quarum originem infra videbimus.

§. VIII.

Nulla magis exitialis sedatio est, quam quæ ex destinatione venit & movetur à potentibus, qui inolentia & audacia inflati cum vident se præ ceteris eminere potentia & opibus facile adversus Remp. conspirant, solioque inhiant. Mortalius natura Imperii avide est, inquit Sallustius. Quem adfectum omnibus flagrantiores esse, monet Tacitus (ε) Hac enim homines gloria agitati tam vehementer inescantur & punguntur: ut quodam quasi oestro perciti, & Circeno furoris poculo dementati, omnia prius Divinarum & humanarum legum freна rumpant

(α) *Livius lib. III. cap. 7.* (β) *lib. III. cap. 10.* (γ) *lib. IV. cap. 9.* (δ) *lib. I. annal.* (ε) *lib. XV. annal. cap. 53.*

rumpant, ipsamque exuant humanitatem, quam eo, quem sibi
 animo fixerunt frustrari velint Principatu. Non dissimulat id
 Alexander Herodis filius, dum fateatur, spem & cupidinem do-
 minandi impellere quosq; animos ad audendum altiora, quam
 natura patitur: teste Josepho. Hoc tentavit in Græcia Alci-
 biades, Cæsar callidissimus ille Diadematis venator in Italia,
 qui hos ex Euripide depromptos versiculos admodum jucunde
 sibi cecidisse fassus: *Si violandum est jus, Imperii gratia violan-
 dum est, alius rebus pietatem colas.* (α) Cujus alterumque simi-
 lium ingenium ob oculos statuere volens Lucanus adposite in-
 quirit. *Nec Cæsar ferre priorem, Pompejuve parem poterat.* Hinc
 emulationes, inhonestæ & acerrima de primo honoris gradu
 contentiones, dissensiones, factio[n]es Rebuspublicis evertendis fa-
 talia. Solet hoc maxime quidem in mixtis evenire Rebuspublicis,
 sed in plerisque interim locus est huic malo. In Regnis civi-
 liter temperatis perpetua exempla in Romana historia extant
 factionum & factiosorum certaminum, quæ in seditiones tu-
 multus evaserunt, quos scuta bella civilia, per quæ Resp.
 penitus agitari & conenti caput, donec in manum & poten-
 tiā concessit unius, qui cuncta, ut Tacitus inquit (β) *dis-
 cordiis civilibus fessa, nomine Principis sub imperium accepit.*
 Turbulentæ etiam ad Imperium viæ scopum elevat s[ecundu]m popu-
 laris aura, quæ nec deprimenti suos adversarios, nec extollendi
 suos cultores ullum modum habet. Nam si per vim ambitio[n]i
 hi summa rerum culmina attingere non possunt, ad serviles,
 adulatoria, obrepitiæ attes se conferunt & s[ecundu]m servi fiunt,
 ut semel evadant Domini. Ab ejusmodi in rerum novarum
 architectis, Livius (γ) de simulata Appii Claudi modestia con-
 jecturam fecit haud fallacem; nimirum, non gratuitam fore ejus
 comitatem: nimium quippe in ordinem sese cogere & exequa-
 ri privatis, esse animi majora captans. Hac de re ita diffe-

tit

(α) Sueton. in Cæsarem. (β) lib. I annal. (γ) lib. III.
 (δ) in dissert. Polit.

rit Cl. Boeclerus. (8) Hec cupido potentia primo modestum sumit habitum, & auxilio legum meritaque & civilibus officiis, ad majora gradum struit. Ubi nata est gradum civili societati adhuc tolerabilem & accommodatum, supra id, quod civile est, id est, presertim supra leges attolli cupit: leges autem postquam semel impudenter transfliserit nullus modus ac finis superest. Et observatione procul dignum est, quod cum ceteris vitiis facilius leges medicinam faciunt, hoc sola coercent pietas & virtus civilis animi singulari Dei beneficio concessa & à Deo erudita; est enim altissime mentibus humanis insitum & insatiabile. Itaque de Romanis sic judicavit Pacat. Paneg. (a) Superbia & ambitionis ita majores nostros pertasum est, ut graviorem semper putaverint servitute contemptum, ejusque impatentia sint coacti post bellatores Tullos Numasque sacrificios & Romulos conditores Regnum usque ad nomen odisse, Denique ipsum illum Tarquinium execratione postrema hoc damnarunt maledicto, & hominem libidine precipitem, avaritia cæcum, immanem crudelitate, furore recordem, vocarunt superbum, & putaverunt sufficere convitum. Nec vetato hac via tantum Syracusæ occupata fuerunt ab Agatocle, Athene à Pisistrato, sed & multis Monarchis, Imperium ereptum, aut saltē magnis motibus agitatum fuit: Cujus præter jam allatas, causa ipsis Principibus tribui potest, exitiale omnium Imperiorum virus, dum in unum aliquem totos se transfuderint. Custodia enim Regni est, non permettere aliquem crescere ultra commensurationem. (β) Sicut enim inter membra corporis humani monstrum nascitur, si unum eorum in quantitate proportionem, quam ad cetera habere debebat, exuperet: ita etiam in Republica, quam corpori humano bene comparavit Menenius Agrippa (γ) si pars una magnitudine reliquas omnes transcendat, non tantum ordo, qui est forma Civitatis violatur

(a) cap. 20. (β) Bald. ad Convent. de pac. juram. firm. in feud. conf. Cl. Boecl. diss. XXI. (γ) Liv. lib. II.

violatur, sed & pars qua superat, alteram sibi facile subiicere,
& Remp. suam facere potest: hæc enim plerumque in vim aper-
tam transit, not. Cl. Boëclero. (α) Et unius sepe dignitas o-
mnium contumelia est, Nihil hoc gurgite periculosis, remis
omnibus vitandus est illi, qui habere subditos velit, Dominos nolit.
Hoc quantum profuerit Tiberio, ex Tacito liquet, dum se suaq;
omnia Sejanu homini deterrimo commisisset. Hic Drusum fi-
lium ejus tantæ spei juvenem veneno necavit: ejus uxorem a-
dulterio stupravit, se adjutorem Imperii & collegam, imo Do-
minum constituit: castra, milites, præfecturas usurpavit, spolia-
tor orbis & in Augustalem domum sevus.

§.IX.

Quibus modis vis interna concuriat Imperia breviter exposui-
mus: videamus superest, quomodo vis externa ingruit ju-
gulumque libertatis ferit: hæc autem vix alio, quam ad bellum
& bellieos actus pertinere potest. Bellum enim est illa exitia-
lis bellus, qvæ incursat Civitates, earumque vel firmitatem pe-
stilent halitu viciat, vel corpus immanni rictu dilaniat. Hoc au-
tem duplice fonte scaturire existimamus: Cum nempe hostes in-
testina dissidia vident, & ad opprimendam & subigendam illam
provinciam avidi afflurgunt: quot autem incommoda inde resul-
tant, ex superiori allatis quivis facile deprehenderit: Vel ir-
ruptione & injuria aliorum irritantur, qui nimia avaritia, am-
bitione & cupidine fines proferendi accensi & ad terminos Regni
dilatandos omni nisu contendentes, non modo ea, in quæ adspic-
erunt, sèpius non attingunt, sed proprio nonnunquam Regno
spoliantur, vel illud miserrime afflぐunt. Nam ut cupido dominandi
præceps, non tantum immoderatum, sed impium & crudele
parit Imperium: ita non potest non esse manifestum, ambitionem
dominationis seu interminatam imperandi cupiditatem inter po-
tiores labentis Reip. causas esse numerandam. (β) In proposito
ratio

C

(α) lib. V. cap. 3. Inst. Pol. (β) Rupert. obs. ad Flori prolog.
Conf. Jun. quest. Pol. 5.

ratio est: Illa enim facile pacem, concordiam, libertatem, pu-
 blica priuataq; jura, validissima societatis humanæ vincu-
 la dissolvit turbasque & sedicionum motus excitat ingentes.
 Ambitus Atheniensis & Spartanos omnes denique Græcia por-
 pulos maligna vi & lenta tabe confecere: dum imperare singu-
 li cupiebant, omnes Imperium perdidere. (α) Quod si ipsi non
 sentiant præ fortunæ exundantis lætitia, inerit hic Imperio &
 posteris sensus, patrum rapinas sua calamitate expiantibus.
 Nulla vis & felicitas cum Tamerlanis comparanda, Moscovitas
 domuit, immanem Sinarum potentiam fregit, Rege capto in
 300. millium exercitu. Bajszetem catenis vinclatum & caveæ
 inclusum per totam Asiam circumduxit, vicit Ægyptum, Per-
 fidem subegit, permenitus orbem non tam passibus quam vi-
 ctoriis. At ubi vivere desit, omnia retrosum ferri in rui-
 nam cœperunt. Melius multo Reip. consuluisse legitur Au-
 gustus (β) Principum omnium prudentia facile Princeps; qui
 pace S' orio nihil melius ratus, Jani templum clausit, metas
 Imperii restrinxit: omnia discordis civilibus fessa recreavit,
 militem dona, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit:
 Consilium deniq; addens, coercendi intra terminos Imperii.
 Præfigit enim, qui belli ambigus facis expertus erat, non te-
 mere irritandos hostes: patere vel unius armis Imperium quam-
 vis validum: Insidiosa enim semper est ambitio: & quidquid
 ad altum peruenit, stat in lubrico, nisi fulciat moderatrix: Præ-
 terquam enim quod superba illa Imperii moles plerumq; va-
 nam sui confidentiam adfert, & inde securitatem hostiumq; con-
 temptum certissima futuræ ruinæ signa, imò causas. Sic
 Darius tanti Imperii Rex, Alexandrum puerum vocabat, &
 ferula castigari illum jubebat; ipse deinde ab hoc puer
 Regno exutus Sæpiissimè etiam magnam potentiam odium &
 invidia vicinorum comitari solet. Etiam evenit, ut disiuncti
 coēant, consilia capeant, quibus suis rebus formidabilem
 evertant fortunam. Carolus V. tot victoriis reportatis, post,

ut ipse

(α) Just. lib. VIII. cap. 1. (β) Tacit. lib. I. annal. cap.

ut ipse rebatur, viam & exutam omni potentia Germaniam, plures sibi hostes concitavit. Sic suspecta omnibus est magnitudo Hispaniae Regum, ut infidias metuant vicini, quotiescunq; evocari è patria sede milites, vel novos scribi cognoscunt. Nam potentia Regis, & genti innata ambitio, & affectati orbis terrarum Imperii opinio etiam insania credibilia faciunt. Inde foedera, mutuaq; pro tuenda salute communia conventiones, & plura in arcano quam publicè pacta: Hinc sepius miserrime adficta Hispania, jam potentiae Iuxæ solstitium quasi cernit, deliquiumq; patitur. Potentiam etiam magnam mortalem esse indicat Tacitus. (α) Roma modicis rebus virorum virtutumq; feracissima fuit, sed ubi subacto orbe, & amulis urbis Regibusq; excisis securas opes concupiscere vanum fuit, prima inter patres plebemq; certamina exarsere. Modo turbulenti Tribuni, modo Consules prævalidi, & in urbe & in foro tentamenta civilium bellorum: mox è plebe infama C Marius & Nobilium savissimus L. Sulla, victimam armis libertatem in dominationem verterunt. Post quos Cn. Pompeius occultior non melior, & nunquam postea nisi de Principatu quæsitus. Fieri denique solet, ut mediocres Principatus maximis Imperiis, viris, opibus & potentia haud raro nihil concedant: Sic Persorum Imperium, quamvis provinciarum amplitudine & hominum numero maximum, tamen ob itinerum immania spatia & quod copia militares hinc inde divulsa, sunt longo intervallo disperse, infirmum & imbecille pronunciat Xenophon. (β)

§. X.

Quemadmodum cum ipsa Imperii magnitudine crescunt vitia, idq; vel præcipue ob nimiam felicitatem publicam. (γ) quæ animos sapientum fatigare. (δ) & naturam plerumq; corrumpere ac mutare valere. (ε) Ita eadem Imperii magnitudine adolefcere

C 2

(α) lib. II. històr. (β) lib. I. de exped. Cýri. (γ) Florus lib. II. c. 19. Flor. lib. III. c. 12. & lib. IV. c. 2. (δ) Salust. Caesil. c. II. (ε) Curt. lib. III. c. 2. & lib. X. cap. 1.

lescere, erumpere & evertere docet Tacitus (α) Ita enim fert conditio mortalium, ut secunda difficultus multo ferant, quam adversa: nam res secunde acrioribus stimulis animos explorant: quia miseria tolerantur, felicitate corrumpimur. (β) Et nullum profecto tam bene constitutum & ad fastigium elevatum est Imperium, quod pravis moribus & vitiis corrupti, immo funditus everti non queat. Ceperunt bæ, inquit Sallustius, (γ) apud Romanos primo paulatim crescere, interdum vindicari. Post, ubi contagio quasi pestilentia invasit, Civitas immurata, Imperium ex justissimo atque optimocrudele, intolerandumque adeo factum est, ut quos nulla hostium arma, nullavia frangere potuerunt, vitia vincerent.

§. XI.

Licet homo cum cæteris animantibus hoc commune habeat, ut lui conservationem votis omnibus expertat; nullum tamen animal homine indomitum magis ferumque esset, & in plura vicia pacem societas perturbare apta, proclive, nisi accederet eximia & fructuosa cultura, insitam facultatem promovens ad egregias actiones & functiones, quibus tenetur decenter obeundas, habilem reddens. Habetque hæc cura non minus necessitatis, quam sollicitudinis: partim ob ignorantiam summam, in qua nascimur, tenerique adhuc animi pravarum opinionum sortibus imbui possunt; partim per congenitas libidines in præcipitia delictorum abripimur, quæ nisi supprimantur, per totam vitam pravarum colluviem actionum progenerant. Sollicite igitur circa id animo cura est adhibenda, ut moribus suis & affectibus imperet, qui se penumero non solum corporis valetudinem animique vigorem vehementer proflicant, sed & judicium intellectus velut obnubilant, & in devia ab officio & ratione non leviter inclinant; sic ut affectuum frigus sit velut naturale principium prudentie & probitatis inter ho-

(α) lib. II. hist. cap. 38. (β) lib. I. hist. cap. 18. (γ) bell. Catil. cap. 10.

ter homines. Vid. Nob. Pufend. I. N. & G. (α) Et hæc par-
tim est illa animi cultura, in qua ingeneranda tanto solicito-
res erimus, quanto ad vitam feliciter transfigendam magis ne-
cessaria est. Partim hic intellectam volumus artium liberalium
& disciplinarum notitiam: nempe, ut discat tenellus animus ea,
quæ ipsi per vitam sunt necessaria, utilia & liberali ingenio
digna: Artibus enim liberalibus excolendis quam egregiam na-
varunt operam veteres, vel inde facile colligitur, quod inter gra-
vissima supplicia olim artium liberalium ignorantia numerata
est. Cum enim Mytilenenses imperium maris tenebant, sociis,
qui descibebant, banc pœnam imposuerunt, ut liberos suos non
docerent literas, neque musicam, omnium suppliciorum hoc gra-
vissimum judicantes, in insidia & ignorantia artium libera-
lium vitam transfigere. (β) Nec cordi erunt nugæ quorundam
Pseudo-politicorum, qui obiliunt vanam & sterilem omnem
institutionem esse, imo per hanc homines ad gerenda negotia
ineptos reddi multis persuadetur; verum hi sapientes sunt præ-
terquam in iis rebus, in quibus sapientes esse deberent. Quis
enim tam stolidus est, qui inficias ibit bona indole præditum,
ubi solidis literis imbutus fuerit, in rebus gerendis expeditius
progressurum, quam solis naturalibus viribus succinctum? Plut.
de educ. lib. ε Θεωρητὸς τοι πρακτικὸς διαμαζέλαντος, ἀνω-
φελῆς, οὐ δὲ πρακτικὸς, ἀμορθός φιλοσοφίας, ἀμετοποὺς καὶ
πλημμελῆς. Contemplator si actionibus abstineat, inutilis: re-
bus gerendis, Philosophia ignarus, ruditus est & facile errat.
Inanes autem literas hinc merito sequestramus, non tantum
eas, quæ circa erronea sunt occupatae, sed etiam quæ satagunt
circa commenta astutorum hominum, distinendis ingenii, ne
ad solidam rerum cognitionem aspirarent. Turpe est difficil-
les habere nugas, & futilius labor inceptiarum. (γ) Curæ itaq;
erit studia literarum tractantibus, ut ad usum aliquem vitæ

humanae referant, nec pro sterili occupatione ad fallenda
tempora habrant.

§. XII.

Divinum prorsus dictum est illud Ambros. (α) Nemo pru-
dens qui Deum nescit. Et nihil est quod ad vitam magis
perficiat, quam ut credamus eundem, cum in universum mun-
dum, cum in genus humanum, quin & in singulos homines
regimen exercere, cuius notitiam nihil fugit; abs quo per le-
gem naturalem certa officia hominibus pro imperio iuncta,
quorum observatio ipsi probetur, violatio & neglectus disipli-
ceat, eoque nomine ab omnibus incorrupte & circa respectum
personarum rationem sit exacturus. Hanc sententiam quamvis
imbiberint omnes homines, deploranda tamen est cæcitas spis-
sa & perversitas humani generis horrenda, multis supersticio-
ne attonitis, paucissimis veræ pietatis amore instans. Tam
necessarium itaque est, ut verus Dei cultus ab ipsis incunabu-
lis per decentem institutionem tenellis animis instilletur, ut a-
llias optabilis Reipubl. status nunquam sperari possit, ubi re-
ligionis contemptus & impietas invaluit, occasum & interitum
interminante Deo. Per Pieatem sicut solia, regnantes im-
perant, leges rigent, populi terantur, florentissima res surgunt,
pax firmatur, ubertas exundat in omnes Imperii venas, & ut
uno verbo dicam, calum deducitur in terram, inquit Cæsarius
(β) Hanc si tollamus, vita hominum, stultitia, scelere & im-
manitate complebitur. Religio sola est, que custodit boni-
num inter se societatem, per quam vita ipsa sustinetur, ait
Lactantius. (γ) Rationem addit Cicero: (δ) sublata enim inquit,
adversus Deum pietate, fides etiam & societas hominum col-
litur.

(α) lib. II. offic. cap. 25. Conf. Nob. Pufend. J. N. & G. lib. III.
(β) de Regn. Dei. (γ) lib. I. de ira Dei cap. 12. conf Box-
horn. in explan. ad Inst. Polit. lib. I. cap. 2. & 7. (δ) lib.
I. de nat. Deor.

Litur. Solem è mundo tollere conantur, qui è Republica religionem tollunt veram, quam securitati Imperantium & tranquillitati Reipublicæ optime omnium convenire, bene observavit, & contra Machiavellum Besoldus (α) adseruit. Per religionis contemptum intercidit Regnum Assyriacum in posteris & hæredibus Nebuchodonosoris, cum omnes in idolatriam, ex idololatria in alia flagitia prolapsi Regni interitum attraxere. Ita enim fieri consuevit, ut vero Dei cultu neglegendo, homines proinde in omnia dedecora & precipitia ruant. (β) Julianum Apostatam Imperatorem alioquin ad omnia decora natum hæc pestis funestissime perdidit: nemo enim infelius sceptrum tenuit & usurpavit. Post abiectum Constantini Imperii, dum veram religionem conabatur extirpare, ipse plaga cœlesti confossus, jactatus & invitus, omnibus exitit ludibrio. Errat tamen ingenio acer, manu promptus, militari civilique virtute juxta clarus, magnarum rerum avidus, ambiguorum patiens, dignissimus Imperio si cum Christo imperare voluissest. Hujusmodi exempla congesit per plurima Thomas Bosius. (γ) Solent hic Politici in varia sententiarum abire divortia, statuentibus aliis, diversitatem religionis in Rep. tolerandam, aliis exterminandam consultius ducentibus, cum utriq; tam Imperii clavum qui tenent, quā qvi obedientia partes agunt, arcta quadam inter se catena devincti, magnū Imperio robur addunt, si non sicut non perfundor, non superstitionis animis religionem tueantur & propagent. Et quidem nemini dubium esse potest, quin nos precibus saltem animorum in cœlesti doctrina concordia sic expetenda sed etiam Retump. moderatores sub ratione officij unicè incumbant ut exercitium publicum unius,

veraq;

(α) lib. II. de Rep. cap. I. (β) Conf. Loccen. de declin. Imperii Assyr. (γ) in lib. VIII. de ruin. Gent. Joseph. Ant. Jud. lib. I. c. 13. lib. XIII. cap. 17. 21. 22. Conf. Plin. lib. VI. cap. 38. Machiav. in disc. de Republ. cap. 12.

veræque religionis in quavis Rep. vigeat & floreat, cum nihil, dicente Cromer. (α) æque valet ad moderandas & stabilendas Respublicas, religandosq;e animos hominum, semper, ut ait Tacitus (β) ad superstitionem mobiles, quam religio. Multa enim sëpe & nefanda per adulterinas religiones exarsere, quia nihil efficacius movet populos, & novis in sectis venenum aliquod inest subtilissima vi permeans animos, & confundens universa: sëpiusque hæc cura acris instigat, quam parentes, liberi, res, opes, lates & foti. Non ignorabat illud arcanum Jero-boamus, qui novum Regnū adversus Dominū molitus, Cives statim suos religionis diversitate scidit a Judæis, ut nunquā à eos colesceret qvod hic hiatus divulisset (γ) Varias itaq; sectas in Rep. tolerari salutare non est, nisi cum Civitas ita perturbata est, diversitasq; religionis adeo invaluit, ut non nisi insanabili vulnere componi queat. Tum enim quiescendum & tempora inspicienda, quibus parere prudentia Politica est, teste Cicerone (δ) Cum satius sit Rempubl. qualem qualem conservare, quam vehementius concutere aut everttere. Sapientissimorum itaq; Politicorum in hoc genere est imitari prudentem nauclerum, qui, cum eo quo cupiat, non possit pergere, eo, quo potest cursum dirigit & sëpe velificatione mutata, procellis & tempestatibus obtemperat, ne si cursum tenere rectum velit, naufragium patiatur: inquit Vendelinus. (ϵ) Porro ad hæc enodanda Lipsius duas recenset species civium diverse religionis, Errones & Turbones; Illos spe conversionis & pacis publicæ gratia, præsertim si fides publica illis data sit, tolerandos esse, omnes Politici consentiunt; Juxta illud D. Pauli (ζ) ubi quidem amicitiam naturalem & civilem seu Politicam, at non moralem & spiritualem fidelibus & hæreticis interesse debere docet. Hi vero, qui nempe hæresin spargunt, ut putrida membra è corpore

(α) lib. II. hist. Polon. (β) lib. I. annalium cap. 28. (γ) I. Reg. 12. 26. (δ) lib. XII. ad Attie. Epist. 1. (ϵ) Doct. Polit. lib. II. cap. 12. de Rep. admin. (ζ) Tit. 3. 10. II.

pore ecclesiæ tempestive amputanda, ne pestis hæc per totum
Reip. corpus sese diffundat: juxta illud Senecæ: *In morbi nibil
est magis periculosum quam immatura medicina.* Quo autem
modo in medela huic morbo adhibenda procedendum, videre
est apud Vendel. loc. cit.

§. XIII.

Primum est, quod ut nulla unquam Respublica integra ste-
tit, ubi prudentia ejusdem administrandæ defecit, ut diligenter
instituantur ad formam ejus Reip. in qua versantur. Habet n.
unaquæque Respublica òixèòv ηθος, id est, propriam quasi
naturam & indolem: ad quam Cives suos aptent mores, actio-
nes dirigant, totamque conforment vitam. Quod nisi fiat,
necessæ est, formam Respublica paulatim immutari & perverti.
Quanta in iis requiritur prudentia quibus commissa sunt mu-
nera Reip. feliciter administrandæ, gravissimo expressit dictio
Cl. Bœclerus (α) requiri nempe hominem ingenio civili & pra-
etico natum adolescere ad latu virorum Politiorum auditoria.
te & usu præstantium, horum dicta fæstaque obseruare, accede-
re studia & Civilis vita rudimenta: sum studia continuari
in ipsa dignitate & occupatione civili; que nisi omnia conjan-
gat, hebetior erit, alias votis omnibus expetendus. Erunt autem
nobis scopus, incommunitates, quæ ex imprudentia resultant, &
Respublicæ intericium accelerant, spectare. Hæc vel *Natura*
est. Ita multi Rerum publicarum moderatores sunt hebetes, stu-
pidi, absurdæ, speculationibus potius, quam ullis gerendis rebus
apti, ut ad Civitatis negotia vel judicanda vel tractanda mire
executiant. (β) Unde monuere prudentissimi quiqve splendo-
re civilis disciplinæ indignum esse, umbraticas captiunculas vo-
cum & verborum cavillationes vitæ & negotiis non ad-
commodatas sectari. (γ) Favorem hic meretur insignem Se-
neca (δ) ubi de dogmatibus & præceptis disputatur, simulque

D super-

(α) in dissert. (β) Bœcl. Inst. Pol. (γ) vid. Forst. in lib. XIV. annal.

(δ) Ep. 9495. Conf. 106. ubi queritur. de studiorum intemperantia.

supervacaneū studiū, seu περιεγγύα Stoicorum circa scien-
tiā civilem, Nemo enim Civilibus negotiis par esse potest,
nisi qui in ipsis natura divitiis conceptus sit. Quam
multe enim in umbria scholarum, & in nescio quibus
argutiis, inanis & superflui acuminis ad laudem per-
veniunt, quorum ingenia in ceteris caligant: ut recte judicat
Theander ex Archombe & Cyrth. Multarum quidem rerum
notitia claros esse expedit, hincque exquisitæ in suo munere ex-
perientia, modo caveant, animatumque adverterant, ne sint verbo-
si magis quam facundi, acuti quam prudentes, novandisque
quam gerendis rebus aptiores. (α)

§. XIV.

Imprudentia Morum oritur, vel ex Imperitia status, vel Imper-
itia actionis. Imperitia status dicitur, quando illi, quorum
interest saluti publicæ consulere, adeurata status Reipublicæ
notitia non sunt instructi, sine qua nihil in publicis recte geri
potest: quales in historia Romana fuisse perhibentur Appii igno-
tantes Aristocraticas vel mixtas ex Aristocracia & Democratia
rationes: (β) tum Galba & Nerva, quorum tanta putatur stu-
piditas fuisse, ut quid esset regnare parum intellexerint. Ex quo
fundamento philosophatur Crispus apud Tacitum. (γ) Deni-
que ut omnes res humanæ mutationem quandam subeunt, adeo
ut forma Reip. eodem semper gradu, iisdem momentis æsti-
manda & pensanda non sit: momenta & gradus in ipso sta-
tu recte sunt judicanda & discernenda. Propinquaneæ hujus
seculi termino humanarum rerum statum commutari necesse est,
& in deteriorius invalecente inequitas prolabi, ut in nostra hac
tempora, quibus iniquitas & malitia ad summum usque gra-
dum crevit, in illius tamen insanabilis mali comparatione felici-
& prorsus aurea possunt judicari: Lactant. (δ) Observa-
runt

(α) Curt.lib.IV. (β) Cl. Bæcl.Inß. Pol.lib.V.c.4. Conf. Machiav. lib. I. de Rep. (γ) lib. I. annal. (δ) Inst. Divin. lib. VII.

Tunc hæc magno cum suo commode, quotquot unquam extiterunt laude digni Imperiorum moderatores. Celebre impensis & memorabile fuit Cæsarum Romani Imperii in id summa cura nisiq; intentum studium. Unde sua laude ingenium & prudenter Vespasiani singularis fraudanda non est, qui undique investigatis exemplaribus, instrumentum Imperii pulcherrimum ac verissimum confecit: quo continebantur penè ab exordio urbis senatus consulta, plebisita de societate & fædere & privilegio cuicunque concessis. (a) Haud parum imperitiae levanda conducere existimans leguisse acta temporum, belli pacisque artes, novisse cum rationes & consilia optima, quibus pro vicibus temporum innixa Respublica ad fortuita non expavesceret, didicisse. Nec minus hæc cura posteritati cordi fuit; unde sit, quid adhuc dum Civitates æque ac olim, instruuntur, reborantur, ordinantur, firmantur, augentur, imo adversus quosvis novercantis fortunæ intulcus, optimæ constitutæ integræ & inconcussæ manent. Horum autem ignorantia vel contemptus quantum Rebus publicis officit, cum neminem politioris literaturæ fugiat, exemplis illustrare supervacaneum duximus, quorum apud omnes historicos ampla reperitur seges. Hinc etiam sit, ut licet Respubl. multis modis laborent, & in extremis sitæ sint angustiis, remedia tamen frustra exhibentur: nec enim principium mali tollitur, quia aut ignoratur, aut temnitur.

§. XV.

Imperitia, quæ actiones spectat in hoc consistit; quando scilicet labest communis dexteritas actiones civiles obeundi, solertia judicandi, sive expedito judicio complectendi totam vim actionum & partes, actiones temperandi & moderandi ex re & usu praesenti, sive ex variis subnascientibus momentis, juxta omnes denique, ut vocant circumstantias, subtilitas. (β) Concernitque hæc cum Principiis cum Ministros, quibus carere nullo modo

D 2

potest.

(a) Svet. de Vesp. cap. 8. (β) Bæcl. Inst. Pol. lib. V. cap. 4.

po-est. Cum enim omnis ratio & institutio hominum adju-
mento desiderat. (α) Id imprimis in bene gubernanda Re-
publica quam Xenophon ὑπερέγερες ἔγειρε, Nazianenus, aro-
tem artium & scientiam scientiarum appellat, requiritur. Est
enim verissimum Tiberii effatum. (β) Principem sua scientia
non pufse omnia complecti, nec unius memorem tantam molis capa-
cem. Et Claudi: Gravissimos Principis labores, quaeis urbem ter-
rae expedit egeret adiminiculis (γ) Requiruntur nempe
πόλεις βασιλέως ὁφθαλμοι καὶ πόλεις ὁγκοί. (δ) τὸ γαρ
βαλνεῖσαι τῶν περὶ τῶν ἀρθρώσων Σεωτῆριν οὖτις (ε)
Et nihil est non modo in orando, sed in omnivita consilio prius.
(ζ) Eventus enim docuit, ubique plura in summa fortuna au-
spicia & consilia, quam celsus manibusque gerit: (η) Quod &
multis ostendit Gruterus (θ) Hinc Deus quoties Politiam a-
liquam florere voluit, prudentes, justos & fortes viros, qui
bona suggererent consilia & negotia publica in commodum
Reip. expedirent, dedit. (ι) Demoli i autem constituens abla-
torum se minatus est. (κ) Mortem autem & ruinam Imperiis
accelerant infidi & Impii optimos enim quosque fidissimos
interpretatur Plinius in Paneg. Nihil enim extra Deum bene ge-
nitur, & si prima specie quadam fulgent, mera sunt conbarum
physemata, que pro unionum pellucido nitore speciem inanem
ostentant, ignes sunt fatui, qui trabunt in ruines & precipi-
tantes, notante Causino (λ) Votis omnibus amplectendi, qui
gravissimos sustinere labores & se suasque fortunas pro salu-
te Principis & Imperii incolumitate exponere non recusant.

Abfit

- (α) Cicero lib. II. offic. cap. 2. (β) Tacit. lib. III. Anna-
lium. (γ) Tasit. lib. XII. annal. cap. 5. (δ) Xenoph. in Cy-
rop. (ε) Arist. in Rhet. ad Alex. (ζ) Quint. VI. Inst. in fin.
(η) Tacit. lib. XIII. annal. (θ) diff. I. super Tacit. Conf. Se-
pta'. de ratione status lib. II. cap. 18. (ι) Prod. 13. 20. (κ) Ef-
3; (λ) in regn. Dei.

Absit rerum privatarum respectus, qui semper offecit, officietque publicis negotiis: teste Livio (α) *Nam pessimum iudicium venenum sua cuique utilitas*: inquit in aurea illa Galba ad Pisonem oratione Tacitus (β) *Exulet perniciofissima Rerum publicarum pestis adulatio seu assentandi studium*, quo omnia dicta & facta Principum laudantur, & non nisi placentia auribusque grata Consiliarii proferunt, & impia injusta, crudelia, velificando cupiditat & libidini Princeps sudent: *nacent bis sepiusque quoniam hostes Remp. evertunt.* Quid & agnovit Dionysius Tyrannus inter omnia mala, quibus refertum est Regnum, pessimum adpellans. (γ) *Hi enim adhuc regere, ambiunt callidisque his artibus secessinuant, vanissimo mentis afflato impulsi*, unde quid mali publico immineat satis liquet. *Fitque sepius ut illi soli callidissima hac arte Principem devincent & obstrictum teneant*, ut ex horum nutu torus dependeat. Per horum avaras manus prima quæque Regni munia vendantur, quæ res inumeris periculis ostia pandit. Ab amicis enim & cognatis horum singuli ad Regem aditus obsessi tenentur, ut nulli nisi per hos Regis conveniendi concedatur facultas. *Hi aditus & responda Regis vendunt.* Talis fuit Zoticus ille in aula Heliogabali, Vettorius Turinus in aula Alex. Severi. Rectissime itaque Carolus V. dicere solebat: *Adulationem Regiam quandam scabiem esse & venenum*, quod sceptrorum intima depascit, cum plures hec una quam bestie evertat. Paucis autem multa adulatio mala comprehendit Basilius; *Adulatio inquiens, est blandissima rerum depraedatrix, jucunda animorum hostia, tincta virtutum, locuta fructuum.* Tum Calistenes (δ) *Hos indignos judicat functionibus publicis*, Arnistes (ϵ) *Severus invitatos non ambientes dixit in Rep. collucandos* (ζ). N.c Galba dedit equestria & senatoria officia

D 3

nisi

(α) *Lib. II. cap. 30. ib. III. cap. 19.* (β) *lib. I. histor. cap. 15.* (γ) *Plut. in Timol.* (δ) *Curt. lib. VIII. cap. 5.*
 (ϵ) *cap. 13.* (ζ) *Lamp. in Severum.*

nisi recusantibus (α) Causam addit Simonz. (β) Qui enim per premium, inquit, vel alio illico modo adspicant ad dignitates, indicant se vera virtute carere, tum quia vera virtus contemnit per sordes inclarescere, tum quia suis viribus potius quam istis mediis exsagerent. Neque minus sunt pernisioli, qui specie recusantium flagrantissime cupiunt (γ) detectant quod maxime sint, ut obliquantibus videatur ingeri: mox honores adepti altos ducere spiciunt, ingentia promittunt, artes se novas deprehendisse jactant, quibus Resp. augeatur & fecundetur: inde consumaces meliora consulentes cœco quodam sui amore contemnunt: sua consilia semper ratione esse volunt (δ). Sunt adversus peritos pervicaces. (ε) Est etiam illorum, qui in animo Priacipis omnia possunt præcipuas, Principem ab intimarum cognitione, quam maxime possunt, excludere, atq; ad vitam molli ocio degenerem impelle, re sibique omnium adrogare arbitrium. Unde Abas Persarum Rex cum ab amico reprehensus familiariter esset, quod nimia popularitate assidueque sui conspectu Majestatem minueret quam Tarcatum Imperator rarissima sui ostentatione egregie tueri sciret, respondisse fertur. Has voces à ministrorum fraudibus & ambitione esse, quibus Principes in regie sue solitudinem deportare, in artes fit, quo ipsi tutius peccent. Veram regnatio magnitudinem esse, audiare omnes, omnia scire, & jubere omnia. (ξ)

§. XVI.

Ut autem in omni re consulendi principium est, nosse id de quo consilium institutum est, aut tota via aberrare necessum: ita nec ab iisdem peritia absesse potest. Gnos enim esse eos oportet cum finis, in quem dirigenda est Resp. tum me- diorum

(α) Sueton. in Galb. (β) lib. II. de Rep. cap. 8. & Plat. sp. 9. (γ) Tacit. lib. I. Ann. cap. 3. (δ) Livius lib. IV. cap. 46. (ε) Tacit. lib. I. hist. cap. 26. & 39. (?) Christ. Forst. in lib. IV. annal.

diorum, per quæ ducenda in finem est. Ad quod conduceit Di-
vinatum & humanarum legum, Juris patrii, doctrinæ Politi-
cæ, artium humaniorum historiarumque studium & ipsa expe-
rientialia: qua causa Joannes Oenus (α) Historias, inquit, ver-
sando peritus id absque periculo, quod docti dannū experiuntur
babes. Nec iam multa gravis experientia rerum longo tem-
pore, quam paucō te docet hisitoria, thesaurus perpetuus exem-
plorum, pictura ad theatrum vite humanae ad omnia mundi-
tempora congruens. (β) Etiam in Republica viventibus, ex-
ploranda vulgi & optimatum natura, quibusque studiis & arti-
bus capiantur. Leges, jura, immunitates, fundamenta Civita-
tis, incrementa, vigor, inclinatio & cause corruptentes, virtus
nempe, qua paulatim, cum Imperia degenerare incipiunt inva-
lescere solent, (γ) ignorari non debent: publicæ an private
divitiae prævaleant; suis Civibus an externis armorum com-
mittant imperium. Tum sciendum quibus artibus teneantur
gentes; qua calliditate Civium nec sentientium immunitates,
& antiquas prærogativas minuantur Principes; quis Regi genius, quæ
natura Imperiorum quæ fœderum, affinitatum, & amicitia inter-
regnantes conditio. Tandem accedat cognitio procerum, ho-
nores quærentium studia, delatorum sceleris omniaque domi-
nationis flagitiosissima instrumenta, quæ cujuscunq; status egre-
gie exponit Joannes Corvinus in discursu de arcanis Rerum
publicarum. Interdum & hujusmodi necessitas incidit, ut cum
tempus ac rerum status hominibus se adcommodare nolit, ra-
men temporis ac presenti statui se accommodare cogantur, nisi
Remp. in extremum discrimen adducere velint. Hic itaque
prudentis est consilia & negotia civilia aprare tempori, nec bra-
chia dirigere contra torrentem. Unde Cicero. (δ) Tempori
cede-

(α) lib. II. Epigr. 165. (β) Thucyd. lib. I. Ad Forst. in Tacit.
pag. m. 619. (γ) Flor. lib. III. cap. 12. lib. IV. c. 2. conf. Tacit.
lib. II. hist. cap. 15. (δ) lib. VI. Fam. Ep. 10. lib. XII. c. 1.

sedere, id est necessitati parere, semper sapientis est habitum.
 Tali prudentia instructum fuisse Bruraldum Gallicum Cancellarium,
 Gramondus (α) memoria prodit. Ei, inquit, pro tempore
 indoles manseta, mox ferox, mens à longinquuo pre-
 videns casus, & providens castibus, clam magis quam
 aperto marte, astu & arte magis quam vi, natura in
 utramque partem declivi, que vita ratio optima in aula Regum,
 ubi receptissimum dogma est servire tempori. Tempori
 vero plane nolle cedere, necessitate urgente, praefacta potius &
 Stoica animi durities quam constantia est. Et dantur hujusma-
 di homines interdum, qui de vita potius quam sententia disce-
 dere malunt, etiam cum publica utilitas vel rei necessitas aliter
 svadet. Recentiores vocant Rationem statu. Imprimis accommo-
 danda sunt actiones civiles ad salutē populi, quae suprema lex est.
 Quamvis enim solum honestum sit utile, quod Stoicorum a-
 xioma serio urget Cicero (β) tamen, ut ibidem concedit:
 Quidquid valde utile est Reipublicæ, id sit honestum, etiamsi
 antea non videatur, quamvis non per se, tamen respectu pu-
 blice utilitatis, & temporum necessitatis. Sic M Junius Cos.
 Romanus ad ultimum prope desperata Reip. auxilium sceleratos & ære obrutos noxa pecuniaq; exsolvit, & contra Anniba-
 lem armavit. (γ) Cum in pugna Leutrica pars militum La-
 cedæmoniorum fugæ se dedisset (cujus pena erat ignominiae
 nota) Agesilaus, quia furiosi militum animi facile res novaturi
 videbantur, quod illo tempore extremam minabatur perniciem
 sinendum, dixit Leges illo die dormire, atq; postea vim suam
 recipere (δ) Nec sinistre judicandum de Atheniensium facto,
 qui olim mille talenta se posuerant lege tangi vetita, postea
 vero in Sicilia ingenti clade multati, decernunt abrogata lege
 movenda esse, indeq; aliquot naves pararent & instruerent
 bellum

α lib. II. β lib. III. offici γ livius. lib. XXIII.
 δ Plut. Ages.

bellum impigre renovaturi. (α) Heic lex utilitati publicæ cessit, quæ enim pro patria geruntur, salvis auctoritatibus geruntur, ut ait Cicero. Hæc tamen ita accipienda, ne veteratioram militiam, ambitionem, avaritiam, crudelitatem & alia facinora hoc speciolo sifario velemus; cuiusmodi Politicam professus est Machiavellus Florentinus, eujus & vestigia fere premens Lipsius (β) Fasne est, inquit, ut leviter admisceatur aliquid fraudum? Ego puro quidquid Zenones quidam mibi abnubant, quibus unum illud ad laudem cum virtute directum iter probatur. Addit: *Vinum, vinum esse non definit, si aqua leviter temperetur: nec prudentia, prudentia, si guttula in ea fraudes.* Seneca merito laudandus, qui instabile ait regnum esse, ubi non est pudor, nec cura juris, tantitas, fides. Illa nempe consilia, illæ actiones civiles sunt optimæ, quas imprimis moderantur justitia & honestas. Nam quæ utilia & necessaria agenda quidem, magis tamen ea quæ honesta. Quam fæde Romanorum gloriam hæc facta sapienter obscurarunt, egregie monstravit D. D. Loccenius in tractatu de causis incrementorum & decrementorum veterum Rerum publicarum.

§. XVII.

Deinde secretum etiam est virus, quo Republicæ sepiissime infectæ emoriuntur: Arcanorum nempe proditio. Omnia Imperia sua, quibus innituntur, fundamenta habent, certaque conditiones & ad illas accommodatas leges regulasque, quarum obseruatione eorum stat salus: harum autem divulgationem noxiæ esse indicat Sallust. Crispus particeps secretorum Tiberii: (γ) qui Liviam monuit, ne arcana domus vulgarentur. Ut enim in bello belli consilia, sic in Republica Reip. arcana reticere, ne in vulgus dispalescant Reipublicæ sepe interest. Imo & illis qui cum Imperio sunt interdum necessitate urgente quædam non modo reticenda, sed etiam dissimulanda, salva tamen

E

justi-

(α) Thucyd. lib. II. & lib. VIII. (β) lib. IV. polit. cap. 13.

(γ) Tacit. lib. I. annal. cap. 6.

justitia. Et sane non indigna est bono Principe dissimulatio
 & fides habenda Isocrati (α) cum dixit: simulare & dissimu-
 lare, cum tempus exigit, non dedecet Regem, idque solum cum
 res publicas administrat: in privatis enim penitus in eo exula-
 re debet. Exemplum suppeditat Historicorum Princeps Livius:
 (β) quod in Campanorum urbe Nola olim accidit. Cum
 Annibal ad portas esset, populus Nolanus gravissima quæque
 pericula metuens defectionem à Romanis ad Annibalem Sena-
 tu & Primoribus in fide manentibus paravit. Itaque Senato-
 res cum pares se concitatæ multitudini non viderent, clam dis-
 simulando dilationem mali inveniunt. Nempe placere sibi de-
 fectionem simulabant, modo conditionibus iniquissimis pacem
 non redimerent, aut servilia quam maxime subirent. Ita
 spatio sumto, legatos ad Prætorem Rom. Marcellum Claudium,
 qui Cannusii cum exercitu erat, mittunt: qui indicarent po-
 pulationem agrorum, defectionem populi tentatam, & nisi ma-
 ture subveniretur præsentissimum urbis excidium. Marcellus
 laudatis Nolanis, eadem simulatione rem in suum adventum
 extrahi jussit. Ipse à Cannusio Calatiam petit: atq; inde Vulturno
 amne trajecto perq; agrum Satriculanum Trebianumq; Super
 Sveßulam per montes Nolam pervenit. Hujus adventus in-
 gentem incussit Pœnis terrorem, ut agro Nolano excederent,
 & ad mare proximum Neapolim descenderent. Et hoc con-
 gruit Platon. (γ) Magistratus si cuiquam alii, simulare fas est,
 boſsum Civiumve ratione ad communera Civitatis utilitatem.
 Taciturnitatis & silentii nomine Lacedæmonii laudandi, quos
 omnia arcana tam alto suppressisse silentio, ita ut copiarum
 numerum, quem alii insitâ ingenio humano vanitate ostentant
 scire nemo potuerit, testatur Thucydides. (δ) Apud Persas
 nemo consiliorum Regiorum particeps erat, præter quosdam
 optimates, taciturnos & fidos; apud quos silentii quoque cole-
 batur

(α) Orat. ad Nicol. (β) lib. XXIII. (γ) lib. III. de Rep.
 & lib. V. (δ) lib. V.

batur Numen (α) Baetriani arcana Regum mira fide celarunt, adeo ut nec spe nec metu adacti occulta detegentur: unde lingua temeritas apud illos gravissime castigata est; quod magnam rem ab illis sustineri non posse crediderunt, quibus linguam coercere difficile esset. (β) Inter omnia Reip. Belgicæ instituta præclarissima, quibus illa in hunc usque diem raro Aristocratici Imperii exemplo viget floretque, vix aliud mirabilius est, quam quod, cum paucis concredita Reip. summa Tyrannidi viam sternat, summum tamen horum omnium & simillimum oblivioni silentium, summamque fidem experiantur, nulla mercede venalem, nullis perviam proditionibus. Hanc vero pestem ἀραικάως evertere Rēpublicas multa sunt exempla apud Historicos, quæ adferre nimis foret prolixum: unius saltem recordari sufficiat, quod præter alios Historicos magni nominis Sleidanus (γ) memorie mandavit de Rep. Veneta, cuius mandata, quæ Senatus Legato Aloisio Baduario dederat Turcico Imperatori, priusquam Venetus perorare exorsus erat, jam diu innotuerant, eaque ratione factum est, ut conditionibus gravissimis pacem impetrare cogerentur. Qya re mitum in modum aitoniti patres, post diligentissimam pervestigationem tanti sceleris reos comprehendunt, & criminis convictos capite plectunt. Unde piaculum apud Venetos nimia cum senatoribus familiaritas, nolentes (& sapientissimo sane consilio) ab exteris sua Rēpublica secreta explorari (δ)

§. XVIII.

Corruptrix regnum frequentissima est *Injustitia*, quæ præcipites immittit casus & potentissimorum sedes evertit, spiritu per sapientiam attestante (ε) Regnum à gente in gentem transfertur, propter injurias, injustiam & diversos dolos.

E 2

Hec

(α) Ammian. 21: cit. Forst. in Tacit. (β) Curt. lib. IV. cap. 6. (γ) lib. XII. comment. p. 369. (δ) Funcius & Lucce de in Linda rep. Venet. (ε) Eccles. 10. 9.

Hec totam in se vim & duracionem Imperiorum complectitur: ad Regnorum omnium constitutionem accedit prima, recedit ultima: nec illa quidem dilapsa ulla facies Civilis vitae, nisi per spectra & falsas imagines, cui ultima pernicies non tam differtur quam trahitur. Praeclare itaque dicit Numerius Stoicus, *Regem esse opus Dei, legem Regis, legis justitiam, justitie felicitatem.* Pindarus. Reginam vocat non solum hominum sed Deorum etiam immortalium: cui concinit Tertullianus, dum justitiam adpellat; *Totam plenitudinem Divinitatis, que dam jus suum unicuique tribuit, totius mundi vices sacra moderatione dispensat.* Plato (a) inter omnes virtutes quibus continetur & perficitur vita Civilis principem ipsi locum tribuit, dum ceterarum legum animam & mentem vocat. Cicero (β) remita expressu: *Tanta buius (justitiae) via est, ut ne ii quidem qui scelere & maleficio pascuntur, possint sine ulla particula justitia vivere.* Unde Causin. (γ) Langvante justitiae deest in corpore civili saluberrimus humor, quo vegetari solet: inde languor & macies, tabes dira, morbi infames & certum exitium. Quid opulentius Regno Salomoni? Injustitia corruptiones adevit. Cartaginem Rhodum, Thebas aliasque opulentas urbes pessum-dedit. Miramur terram in medio mundi tam vasta mole & tot seculis volventibus consistere: hoc poteris equabilitas facit. Sic Regna per tot rerum humanarum vicissitudines, annos sepe plurimos numerare, praestat justitia suum cuique reddens, & ex equo omnia dispensans, ubi gravi corruptione caperit labefactari, nullis aut frustre opitulantibus remedii proximè imminere ruinam, omnes qui modo aliquid sapiunt, facile juditant. (δ)

§. XIX.

Exerit se Injustitia. *In violatione rerum contratarum.* Nulla unquam res vehementius Retap. continent quam fides, quæ versat-

(α) lib. I. de. leg. & rep. in fine. (β) lib. II. offic. (γ) de regn. Dei (δ) vid. D. Luccen. de period. Imper. Conf. Caf. sed. lib. IV. cap. 12.

versatur in tutelis, societatibus, judicis, mandatis, rebus emptis, venditis, condutis, locatis &c. quibus vita societas continetur.

(α) Estque fides vere Regia, & digna proflus quæ ab omnibus Principibus servetur: Quia non solum Principum quam maxime interest fidem Sacrosanctam haberi, sed etiam quia Magistratæ eorum dedecet, si vel suspicio perfidie aut mendacii fraudisve in ipsis cadere videatur. (β) Oportet generosis per rax os esse Heracl. Thucydides inquit; *Fraus nemini non est turpis, turpissima illis, qui maiorem dignitatem nati sunt, immo turpior vi manifesta.* Videatur hic Septalius de ratione Status (γ) Fit autem sepius ut jus & æquum non ex sui natura, sed ex privato commodo meriantur, ita ut commodi causa promissis vel pactis vel juramento Indere habeatur Politicum: ut Plinius ait; *Decipere pro moribus temporum prudenteria est;* & Thucyd. (δ) ἐι πολλὰ καυστροὶ ὄντες, δέξιοι νέκλενται. Multi qui fraudulenti sunt solerter appellantur, ab iis scilicet qui nesciunt quid distinet æra Iupinis. Sed Socrates exercitari cum solebat, qui primus utilitatem ab honestate se junxit: id enim querebatur, caput esse exitiorum omnium. Cælliditas autem naturæ leges non evertet licet eludat. Certum enim est nasci obligationem ex promisso vel sola juris Naturalis communione quæ est inter homines, adeo ut etiam fides hostibus data sit servanda; quin & (nisi per seculis vel metum sit extorta) prædonibus, non qua prædonibus sed qua hominibus. Vid. Cl. Osiand. not. in Hug. Grot. de J. B. & P. Lubrico itaque superstructum est fundamento illud vulgatum: *Hæreticiis non est fidem servandam;* cum persona conditio jus Gentium, vel potius naturæ omnibus communne non excludit. Sub specie colloquii & amicitiae etiam iurata sæpe circumventus est hostis ab hoste contra fidem pu-

blicam

(α) Cic. lib. III. offic. (β) Nob. D. Pufend. lib. IV. de J. N. G. cap. 2. (γ) lib. II. cap. XII. (δ) lib. III.

blicam in Jure Gentium fundatam. Sic Rhadamistus jurabat se patruo Mitridati viato non ferro non veneno vim illaturum si ad se veniret: postea vero sub fide publica venientem in humum proiecitur, ac ueste multa gravique opera necat, teste Tacito (α) Huic socium recte dabimus Agatoclem, qui fidem publicam, licet non juramento tamen tacite datam, violavit in Syracusanis. Nam bellum contra eos gerens, duos ex collegio Magistratus Syracusani ad se vocat, quasi de publico cum illis sermonem esset habiturus. Illi cum assumtis 40. amicis venissent, Agatocles insidiosi se circumveniri ab illis simulat, militumque opem expostulans, rapi se manibus eorum ad supplicium clamat: quo modo innocentes immaniter interempti sunt, teste Diod. Sic. (β) Sceleratissima Juris Gentium violatio, imo & Juris natura, quod cum cognitionem quandam naturalem constituerit, consequens est hominem homini insidiari, nefas esse. Ut etiam usu venit, ut qui pactum non servaturus est, illud ambiguie interpretando cavilletur, ut virtutis similitudinem quandam habeat, ita perfidia & dolus malus, ut ab omnibus bonae fidei contradicibus, ita & à publicis conventionibus alienus esse debet. Unde veteres, ut bene caveretur pactis, certas illis clausulas ac fidei formulas solebant adiucere. E.g. In foedere Atheniensium & Lacedæmoniorum: εἰ μένω ταῖς συνθήσισι κούταις συνορδαῖς ταῖς δὲ δικαίως καὶ ἀδόλως (γ) Stabo his partis atque his foederibus sincere & sine dolo: qui etiam adhuc dum servatur mos inter contrahentes, quamvis nihil frequentius sit, quam occasione oblata qui prior poterit soluere vel arte quadam eludere is prudentior habeatur; Sic Thraces cum Bœtiis 30 dierum inducias paci noctu agros Bœtorum populabantur, dicentes dierum saltem non noctium mentionem factam. Quam pestifera hæc erat verborum cavillatio & calumniosa juris interpretatio quivis cordatus deprehenderit. Verba enim intelligenda sunt secundum propriam

(α) lib. XII. Annal. (β) lib. XIX. (γ) Thucyd. lib. V.

catem, popularem usum & subjectam materiam. Cum Excellentiae nota hic memorandus est Nob. D. Puf. de Interpretatione. (α) Sæpius etiam quem apertis machinis non possunt, per occultas fraudes opprimere student, præ se ferentes privato quorundam consilio perpetratum, ut publica auctoritate commissum sub fida privatorum criminatione delitescant. Scaturiunt quidem in Regnis & Imperiis exempla fraudum innumera unius tam ad rei evidentiam meminisse juvabit. Lacedæmonii cum bellum cum Olynthiis haberent, palam jusserunt ducem suum Phædidas exercitum ducere contra Olynthios, clam vero ei injunxerant, ut per occasionem caperet Cadmeam Thébanorum arcem non justam ob causam (quia sœdus percosserant cum Thebanis) nisi veriti Thebanorum potentiam vix tolerabilem, attritam paulatimq; imminutam copiebant (β) Græci vero & Thebani de hoc facto cum merito conquerebantur; Lacedæmonii succentes Phædidas quasi injussu Reip. fecisser, referente Kenoph. (γ) multam quidem suisagi Agesilai Phædidas imposuerunt, præsidium vero militare ex arce non deduxerunt. (δ) Hoc modo pars plurimæ utilitatis, quæ humano generi ex communitatibus invicem officiis enaseitur & sociabilis natura hominis requirit, perit: ἀκύρων γὰρ ταῦτα μεμένων συνήκων ἀνάγεται η πόσις ἀλλήλων χρεία τῶν ἀνθρώπων, sublati partis tollitur inter se usus hominum. (ε) Hinc justissimæ querelarum, bellicque causæ pullulare sunt idoneæ; ubi enim violatur fides, leges sentent, contrarium, publica pæna, fædera, sunt res qui ante fuerunt veneracioni, credi par est misera rabe totum resp. corpus infici, notanter exponit Caussinus (ζ)

§. XX.

Sint hæc prægustus causa brevissime delibata de injustitia in exteris & federatas nationes, unde lapillissime Civitati infamia

(α) lib. V. cap. 12. de J. N. & G. (β) Diod. Sicul. lib. XV
 (γ) lib. V. hist. Græc. (δ) Polyb. lib. III. (ε) Arist. Rhet. lib. I. cap. V. (ζ) de regn. Dei conf. Baccl. inst. Pol. lib. V.

Ecce ob contractus non servatos bellum paratur. Videamus superest num capaces sint injuriarum Cives in Republica, qui busque modis exerceri possit. Sallust. Jugurt: summum in Civitate jus descripturus in hac erumpit verba: *Impune quidlibet facere, id est Regem esse, ex quo sequitur, quia id Imperium est summum seu à superiori homine in his terris non dependens, ideo non posse illius actus alterius voluntatis humanæ arbitrio aut legibus humanis subiacere.* Leges enim humanae nibil aliud sunt, quam summi Imperii decreta circa ea, que subjectis ad salutem Civitatis observanda sunt.
 (a) Quibus directe non obligari Summum Imperium circa controversiam est, licet æquitate naturali & deo-
 toro publico commota sponte legibus se submittat, ne
 ipsorum subjectorum obsequium in honestate morum sectanda exigens
 istis se polluat vitiis, quæ aliena à communitate cupit; quin
 potius exemplo extimulet subditos ad ea curanda, quæ bono
 publico quam maxime expedient. Nam vita Principis cen-
 sura est, easq; perpetua, ad banc dirigimur, ad banc conver-
 mur, nec tam imperio nobis opus est quam exemplo. Melius
 enim homines exemplis docentur, quæ imprimis hoc in se boni
 habent, quod adprobant, que recipiunt fieri posse. Paneg.
 Plin. Cum quo concinit illud Livii (β) Si quid injungere
 inferiori vels, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris,
 facilius omnes obedientes habeas. Ut enim in corporibus, sic
 in imperio, gravissimus est morbus qui à capite diffunditur.
 (γ) Hæc quanquam ita se habeant, dubium tamen nullum
 est, quin à summo Imperio civibus injuria fieri possit, cum
 juris saltus Naturalis communio inter ipsos existens sufficit,
 ut quis injuriæ ab altero capax sit, multo magis si summum
 Imperium officium suum non recte exequitur, cuius est
 salutem

(a) Nob. D. Pufend. de J. N. & G. lib. VII. 6. (β) lib.
 XXVI. cap. 36. (γ) Plin. lib. IV. Epist. 22.

salutem Reip. Unice intendere. Nec obstat, quod singuli Cives
suum voluntatem promisso generali vel tacito vel expresso vo-
luntati Imperii subjecerunt, cum illa voluntatis Civium sub-
jectio, facta ex fine hujus, interpretanda & limitanda est: ubi
circa negotia, quæ ad conservationem Civitatis faciunt,
nulla illis injuria fieri potest: cum enim propter felicitatem ci-
vilem in Civitatem coaluisse eos certum est, ita legitime se
subducere non possunt in iis rebus, quæ ad finem istum obti-
nendum conducunt: cum boni Civis nihil bonum esse debet,
quin & idem horum sit toti Civitati. Cum autem haud raro eve-
niat, ut multa quæ finem hunc non solum non spectant, sed
etiam jus vel peculiari ex pacto, vel ex communi humanitatis
lege quæ situm violant, Civibus injungantur aut negentur, ni-
hil impedit, quo minus injuriam ipsis illatam recte adseramus.
E. g. si summum Imperium ad cruentas artes se convertit, per
carnificum manus, extorquens sanguinem subditorum: vel non
necessariis exactionibus patriam depauperat, neu intrinsecam
tranquillitatem tuetur, præmia injuste distribuendo sceleraque
impune relinquendo: vel ignavia se se dederit, patriamque ho-
stibus expoliandam deseruerit, adeo ut ne per ministros quidem
negotia publica expediri faciat: quibus brevissime adumbratis
reliquas injustitiae species intactas omittemus, cum eas adeu-
ratori tractatione perlequi singulas, pagellarum harum angu-
stia non admiserit.

§. XXI.

Recte monet Polybius (*a*) Ille Reipublicæ status optabilis
& firmus est, in quo justitia & Clementia vigent. Estque
hæc principale Regii pectoris ornamentum, quæ ubi in saviri-
am, crudelitatem immanioremque tractationem degenerat, præ-
sentissimam instare ruinam, juxta illud axioma Politicum:
Quod nullum violentum sit diuturnum, quivis facile expende-
rit. Nulla enim potestas tutæ est, nisi benevolantia munita (*B*)

F

Cicero

(*a*) lib. VI. (*B*) *Æmil. Prob. in vit. Dion.*

Cicero in Læt. addit rationem: *Quis enim eum, inquit, diligat quem metuat, aut eum à quo se metui putet?* Unde Xenophon: (α) *Vetat unquam vim adhibere, ubi persuadere possit cum lenitate.* Stant enim amore subditorum Regna, qui si semel excusus fuit de pectore, nihil sunt ipsi honores summi, nisi vana somniantium ludibria. *Evidens ego, inquit Sallustius ad Cæarem, cuncta Imperia crudelia, magis acerba, quam diuturna arbitror; neque quendam à multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat.* Eam vitam bellum aeternum & anceps gerere: quoniam neque adversus, neque à tergo, aut lateribus tutus sis, semper in metu aut periculo agites. Exemplo fuerunt Caligula, Nero, Domitianus, qui dum luxuriantem suo flagitio iracundiam miserorum cruento satiabant, futili oblectamento incitati, miserandum introduxerunt exitium. Non est hoc Regem agere, imo nec hominem. Ut enim gubernatori cursus secundus, medico salus, imperatori victoria, sic moderatori Reip. beata Civium vita proposita esse debet. (β) Unde Aristotle (γ) Alexandrum ita solitus erat instituere, ut Gracos pietate paterna, Barbaros dominandi severitate in obsequio contineret. Tacitus (δ) monet: *ut Princeps non dominationem & servos, sed Rectorem & Cives cogitet.* Nam dominatus magis ad immanitatem ferarum, quam ad homines pertinere videtur, quod de omnium suorum vita & bonis pro arbitrio constituit, utilitatem non publicam spectans sed privatam, (ε) & putans non se Civibus, sed sibi Cives datos esse, exemplo Stratoclis velut ad auream messem venit. (ζ) Est igitur Lydius lapis ad quem omnis Respublica dirigenda est, ipsa cura salutis & boni publici. Quin & Imperii recti natura est, ut bonum subitorum directè spectetur. Hinc Claudianus

Poëta

(α) lib. I. de dict. & fact. Socrat. (β) Cic. in lib. de rep. Et ad Attic. lib. VIII. Epist. II. (γ) Plut. in Alex. (δ) lib. XII. Annal. Conf. Bodin de Rep. lib. II. cap. 2 (ε) Arist. I. IV. Pol. c. 10. Conf. Lips. lib. VI. Pol. (ζ) Plut. in lib. de gerend. rep.

Poëta Honorium Imperatorem ita recte instituit: *Tu Civem
Patremque geras, tu consule cunctū, non Tibi: nec tua Te mo-
veant, sed publica damna.* Quo fine spectato Homerus Regem
vocat πομηνα λαῶν. Quantū fecerit Julianus Rēpublicam
inde constat, quod per eam juraverit: *Ite Rēpublica salva sit,*
ita conquassatum recreem orbem Romanum. (a) Et illud Tra-
jani: *Talem me præstabo Imperatorem privatis, qualem opta-
rem ipse privatus.* Et sane instar oraculi est illud Seneca (β)
Amorem populi esse custodiām inexpugnabilem. Et Plin. in
Paneg. Arma armis irritantur, verum si quis undiq; septus fuerit
charitate & amore bunc fruſtra ſibi timere. Hanc primam facit
Regis virtutem Arnīſaeus (γ) quæ etiam non modo honestiores
ſed & tuiiores præſtat, ornementumq; Imperiorum eſt & cer-
tissima ſalus. Et res maniſta eſt: ideo enim potentia & au-
toritate instruuntur, ut noxam à ſubditis arceant: non ut
ipſi inferant. Peſiſera enim viſ eſt valere ad nocendum. Hujus
demum magnitudo ſtabilis fundataque eſt, quem omnes non tam
ſupra ſe eſſe quam pro ſe ſciant; cuius euram excubare pro ſalute
ſingulorum atque univerſorum quotidie experiuntur, quo pro-
cedente non tanquam malum aliquod aut noxiū animal eſt
cubili proſiliret, diffugiunt, ſed tanquam adclarum ac bene-
ſicum ſidus certatim obvolant: obiicere ſe pro illo mucronibus
infidantium paratiſimi, & ſubſternere corpora ſua, ſi per Stra-
gem illi humanam ier ad ſalutem ſternendum fit. (δ) Quid
autem juvat miserias mortalium annalibus condi? Is Deo gra-
tissimus regnat, is triumphat, qui de regno miserias ablegat &
novit facere felices. Alia tamen res eſt ſi colluctandum fit
cum gentibus asperis, feris & indomitis, quibus ad audendum
projecta viſ, nec ulla pene ad recipiſcendum conſcientia, ſub-
diti exitiosi, & omnibus Principibus merito formidandi.

§. XXII.

(a) Ammian. Marcell. lib. XXIII. (β) lib. I. de Clement.

(γ) cap. 9. (δ) Senec. lib. I. de Clement.

Nec minus ad evertendas Respublicas ponderis habet iniuria quæ bonis infertur, quam saevitia in corpus; cum san-gvis morealium sit pecunia, teste Timocle. Quam necessaria sit tributorum exactio, vix aliunde commodius cerni potest, quam si quis miserrimum Reipublicæ statum expenderit, quem, opibus, privatum omnes difficultates premunt: *Instrumenta enim rerum gerendarum pecunia sunt. His bella gerere, moderari pacem, tueri fines, conciliare amicos, hostes arcere, officia digerere, souere commercia datum est.* Unde Cerialis ad Treveros apud Tacit. (α) *Neque quies gentium sine armis, neq; arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis baberi queunt.* Quæ etiam intra justum modum imperata, & recte impensa, nihil aliud sunt, quam merces, quam singuli pendunt Civitati, pro defensione salutis ac honorum suorum. (β) Ad hæc igitur ferenda tenentur Cives, loquendo non tantum de anniversariis tributis, sed etiam extraordinariis, belli (quod definitanō quærit) necessitatibus exigentibus. Hisce contravenire ut subditis impium, ita Principis est moderatione uti, ne vel ipse modo nimis sumptuoso ad explendam insatiabilem cupiditatem, aut avaritiae ministrorum indulgendo miseris exuat oneribus magnis, duris, insolitis, non necessariis; nulla enim capitalior est pestis regni, nulla sors populi acerbior. Et si quis Rempubl. excindere, Regnique convellere decrevisset, non altis consiliis non validioribus machinis impellere ad perniciem posset. *Revera enim qui subditos depauperat, remp. depopulatur* Plin. Paneg, *Et qui nimis emungit, elicit sanguinem.* (γ) Non ignorabat hinc inde resultantia incommoda Tiberius licet natura saevus & ærarii conditor providentissimus, qui non ultra centesimum exegit, leve onus & tot bellis, tot sumptibus suffectorum. Turcam, quamvis sit Dominus suorum subditorum, nihil

(α) lib. IV. bīst. (β) Pufend. lib. II. de J. N. & G. cap. 5.
(γ) Prob. 30.

nihil tamen ex censu eorum ad res suas conferre, auctor est Menavin. (α) nibil indignius ratus Majestate, quam subditorum sudores devorare. Nunquam vero violenta & tetra rapinis consilia lactos exitus habuere. Sæva desperatio vexat trahitque gementes sub face populos: non lex movet, non retinet Magistratus, omnia vilia, omnia pessum data per cæcam furoris amentiam. Si exempla placet intueri, vix ulla alia ex causa saepius convulsas, quassatas, mutatas aut eversas Respublicas comperimus, quam ex hac, quando cum Cicerone (β) subditi conqueruntur: Audimus nibil aliud nisi imperata ἐπιφάνεια solvi non posse: possessiones omnium venditas, Civitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cujus immanis. Hæc causa Tarquinium ejicit, qui præterquam quod plehem in fossis & lacunis defatigaret, teste Livio (γ) etiam 10 denarios in capita exegit; ut refert Halyætæ. Hæc Manlianæ & Metianæ factionis origo extitit: (δ) Theodosii nova exactio Antiochenum populum ad seditionem mouit. (ε) Cum primi Athenienses sociis injungerent tributum, hi defecerunt, (ζ) Hæc 10 tribus à Juda alienavit. (η) Ab Hispanis Belgas separavit. (λ) Quærebat Tiberius a Dalmatis cur rebellasset, cum Battus respondit: In causa Vos estis Qirites, qui ad pascendas oves, non Pastores, sed lanios & lupos mittitis feroce sevitia & rapinarum insatiabiles. (ι) Non autem acerbae & sordide exactiones, non immanes auri argentique rapinæ divites faciunt, sed vigil circa ærarium sagacitas, innocentes ministri, impensæ ex æquo bonoque ordinatæ, teste Livio (κ) Nam divitiae magna non tam multæ accipiendo, quam non multos sumptos faciendo colliguntur. (λ)

- (α) lib. III. c. 20. (β) lib. V. ad Attic. Epist. 16. (γ) lib. I. (δ) Livius lib. VI. (ε) Nicoph. lib. XII. hist. Eccles. (?) Thucyd. lib. I. (η) I. paral. cap. 12. (θ) Christ. Funcius (ι) Dion. lib. IV. (κ) lib. I. c. 42. (λ) Mæcen. ap. Dion. Cass. lib. LII.

Cernitur etiam in iustitia Imperantium, ubi pervertitur ordo
officiorum, honorum & præmiorum, Justitia consentaneus.
Nam inter alia quæ Remp. destruere solent, præcipuum est
cum æquitatis nulla habetur ratio in distribuendis honoribus,
dignitatibus & magistratibus. Solet hoc haud infrequens &
in nutantibus ad interitum Rebus publicis solenne esse, ut fla-
gitiis & ridiculis opes honoresque mandentur, & optimæ quæ-
que artes per contemptum jaceant: alta virtute prædicti ho-
mines, industriae viri in clero & foro, ministeriis & annorum
curriculo confecti, in opia & derisu relinquuntur. Inde autem
livor, indignatio & desperatae virtutis ignominia, cum favor
sequitur indignos, & marcido capiti imponuntur laureæ, qui-
bus generosorum debuit ornari frontes, tegi vulnera fortium.
Nam cum plurimi qui ætate se meritisque pares existimant,
vident sæpius fucos inertes per risum lasciviamq; hatos dignitatib;
insigniri, se vero abjectos nulla meritorum habita ratione, mi-
rum non est indignabundos occasionem querere; ut per mu-
tationem Republicæ se extollant: quin & eversam malunt,
quam perpetua se ignominiae expositos. εν τῷδε γὰρ κάμψ-
στιν ἀπὸ πολλῶν πόλεων ὅταν τὶς ἐσθλὸς γὴ τρόπουμεν ὡς
τῆς μηδὲν Φέρηται Τοῦν κακοίνων πλέον. Namque id perire
plurimas urbes facit, si vir probus fortique mactu pectori, non
plus auferat præmis quam pessimus: inquit Euripides. (a)
Lysander Lacedæmonius virtute militari nemini earum genti-
um secundus, cum videret duos illos Reges ex una familia ori-
undos illustri gloria mactari, à se etiam talem reverentiam ex-
igi, indignum hocce ratus, consilium init, aut tollendi Reges
è Republica, aut efficiendi, ut hie honos etiam aliis familiis
tribueretur. (β) Hocce tumultus Veneti prudenter præoccupant,
dum

(a) vid. D. D. Loccen. de ord. rep. lib. I. c. 10, Conf. Arnis
lib. II. (β) Diod. Sicel. lib. XII.

dum honesto loco natis Civibus quorundam honorum dignitatumq; participes reddunt. Proinde ut felix Reipubl. status fundari nequit, ubi sceleribus omnia licent, summi Imperii est omnia scelerum propudia severissime coercere, qua quidem in re expedit legum severitas, non in modicos duntaxat Cives, sed in divites etiam & potentes, quibus affluentia opum & nobilitas nunquam id licentia dare debent, ut humilioribus insultare possint, aut ipsis sine sufficienti causa venia indulgendas sed præmia bonis, & poenam malefactis seorsim constituta habeant, nec alterum altero compenset. Has dum Roma gentium illa Domina observavit leges, semper mansit inconcussa. Horatius Cocles & Mucius Scævola, de Republica præclare meriti erant: Ille quidem teste Valerio Max. (α) quod fortiter dimicando Herruscos continua pugna solus sustinuit, donec pons à tergo rescidenderetur. Hic, teste Livio (β) quod cum Porrennam adorturus scribam errore personæ transfoſſisset, ut constantiam testaretur Romanorum, manum exuſſit: quæ præclare facta agro compensata sunt. De Rep. Horatius insigni virtute Curiatios sub jugum mittendo bene meruit, quam gloriam interemptio sororis adeo infuseavit, ut recentis meritū nulla habita ratione, Romani eum Duum viris perduelionis damnandum traderent. Quod factum etiā prima fronte ingratitudinis labe contaminatum videri possit, tamen quem justo rationis æquilibrio meriti vult, laude imitatuq; dignissimam facile judicaverit. Nam si Civis qui egregium quippiam pro Republica patravit, præmiisq; ornatus est, in sceleris impingeret, & ob ea non puniretur: audaciam facile acueret, efficeretur insolens, petulans, graviora audens, atq; ita Civilis æqualitas tolleretur. Hic pedem fistimus, cum ingentis esset operis singulas injustitiae species in quibus oportere enumerandis & altius exponendis excellentissimi ut plurimum

(α) lib. III. c. 2. & Liv. lib. II. cap. 41. Ex. 1. (β) lib. II
cap. 2.

rimū viri desudarunt, pertractare Injustitia autem parentium, partim ad vim spectat jam supra notatam, partim ad detrectanda Civialia munia, onera nempe quæ ad Reip. stabilimentum sunt necessaria, vel ad injuriam & contumeliam personarum Imperantium, denegando ipsis reverentiam, fidelitatem & obsequium : cui proximum est, quod studio rerum novandarum prurientes præsentem sœpe respuunt statum, aliique alicui adhærent magis eo undemque admirantur & venerantur. Nam vulgi mos est *lascari ad nova imperia.* (α) nescio qua beatitudinis specie alleati. Tum injurii sunt in concives, dum incommodos se præbent, morositate & pervicacia turbas excitant, omniaque ex privato metiuntur commodo.

§. XXIV.

Multum ad Imperiorum eversionem facit *Ignavia*, quæ comprehendit *animi mollitatem in consultando & inertiam in agendo.* Noxia autem est ignavia in negotiis pacis, quando effectus & profectus discipline Civilis actionumq; nec curatur nec urgetur, de quibus quia in superioribus prolixe satis egimus, sufficiet heic uno saltem exemplo declarare. Ob neglectam à senatu Spartano pœnam stupri violenti Scedasi filiabus à Spartanis adolescentibus illati, quod exiguum facinus Senatui videbatur, tandem Sparta Thebanis armis fere deleta est. (β) Ignavia autem in negotiis bellicis cernitur præcipue in armorum & propugnaculorum neglegitu. Magni enī momenti res est habere firma oppidorum propugnacula, quibus incurvantur vis hostium retardari aut frangi possit: Repentina sœpe & miseranda vastitas illos mansit, qui ista negligere celeri hostium incursu florentissimas urbes infestante. Ut autem ignavis familiare est, suis plerumque viribus nimium confidere; ita audacia ingressi confilia, ad superbiam & contemptum hostium prolabuntur. (γ) Unde proximam immintere ruinam

(α) *Tacit. lib. I. Annal.* (β) *Loccen. de ord. Rep. lib. I.* (γ) *Flerus lib. I cap. 7.*

guinam in proclivi est judicare. Nam, nocuit multis nimia
securitas, nec ullus facilius opprimitur, quam qui nibil timet.
(α) Inter alia præcepta militaria, quæ historia suppeditat,
crebro videmus illud occurere de contemptu hostium, & ar-
roganti præsumptione viranda. Sic monet Thucyd. (β) Haud
raro parva manus, magnam multitudinem hostium qui contem-
prim & imparati certamen inierant, profigavit. Et Livius (γ)
Sepe contemptus hostis, cruentum certamen edidit, & incliti popu-
li Regesque perlevi momento vicit sunt. Et apud eundem
Camillus (δ) ut nibil timendi, sic nibil contemendi auctorem
se profiteretur. Nibil enim tufo in hoste despicitur, quem spre-
veris, valentiorem negligentia feceris (ε) Ratio est; quod con-
temnentes hostem imparati sunt & proinde periculis obnoxii,
teste Livio (ξ) Et ut sentiunt humana omnia senium quodo-
dam (η) & ad interitum maturius vicibus suis vergunt, nisi
quotidie reficiantur & firmantur. Tanto magis Imperia
& Republicæ quanto firmioribus eas quam reliqua præsidis
& fulcris niti necesse est. Sunt a lateribus undique manus
hostium avaræ & rapaces, opportunitatibus imminent & præ-
de spem frustra oculis obverlati non sinunt. Contra hos si in-
columes persistere, libertatem possidere, & vim intentatam pro-
pultare velimus, opes nostras indies firmiores audioresq; redda-
mus necesse est: Nam ut aliena præsidia imminentibus malis
implorare sæpe nec decorum nec satis turum est, ita obtentu ple-
rumque difficultile. Sed potius proprios roborare lacerros, & labo-
rantibus amicis posse succurrere, id demum Recip. utu salutare est, &
nomine gloriosum. Contemplari licet in tot veterum monumen-
tis Reges sine hoc præsidio cum toto illo luxuriantis fortuna fastu
pussillos & contemptos, in ipso honorum apice dejectos suisse.

G

§ XXV.

(α) Vellei Paterc. lib. II c. 118. Conf. Lib. I. XXX.c. 34. &
Tacit. XV. ann. 1. 3. (β) lib. II. (γ) l. II. c. 43. (δ) l. VI. c. 6. (ε) Curt.
l. c. VI. c. 3. (?) l. XXV. c. 38. (η) Vellej. Paterc. l. I. c. 7. & l. II. c. 6.
Lipſ. de conf. lib. I. c. 16. Senec. in praf. l. cont. Polyb. l. VI.

Neque vero incertum est Reipublicæ interiturse *κρίσιμον*
 Si Princeps una cum subditis vel suis Primiceriis luxu,
 intemperantia, otio & voluptatibus diffusat, quæ lues Rerum
 publicarum pestilentissima & terrorsima. Nec vero uile
 la peste est quæ vel præclara facinora magis retardet vel
 ipsas etiam Respublicas evertat. Non ignarus subtilissimi hu-
 jus veneni erat Cyrus, referente Herod: (a) Qui dum Ly-
 dos gentem industria quondam potenter & manu strenuam
 à se secunda vice debellatam feram & rabidam non aliter cen-
 suit jugo ferendo idoneam fore; armis & equis ademptis, jus-
 fit cauponas, ludicas artes & lenocinia exercere. Quod cum
 ficeret, tota gens mollitie luxuriaque effeminata, virtutem
 pristinam perdidit, & quos ante Cyrum invictos bella præstite-
 rant, in luxuriam lapsos otium & desidia superavit. Appius
 Claudius crebro dicere solebat; *negotium populo Romano me-
 lius quam otium committi, non quod ignoraret quam jucun-
 dus tranquillitatis status esset, sed quia animadverteret, Im-
 peria agitatione rerum ad virtutem capeſſendam excitari, ni-
 mia quiete in desidiam resolvit.* (β) Unde & Scipio ad Mas-
 niss. apud Livium. *Non tantum, inquit, ab hostibus periclo
 quam à circumseptis undique voluptatibus.* Causam addit
 D. Loccenius (γ) *Nam externus, inquit, hostis si vim inferat
 corporibus tamen animorum libertatem tollere plane non potest,
 sed internus hostis volupetas, quos sui mancipia fecit, illis e-
 tiam animorum libertatem tandem eripit.* Nec ipsa Romana
 Respublica aut ad fastigium illud suum, quo majus in orbe nihil
 unquam extitit, ascendit, nisi cultu virtutis nondum delibatis
 Græcorum deliciis & luxu victimum orbem vindicante, nec ab
 eo descendit postmodum, nisi postquam hisce vitiis se ob-
 ruebant

(a) *E Just. I. cap. 7.* (β) *Valer. Maxim. lib. VII. c. 2.* (γ) *Lib. I.
 cap. 19. de ord. Republ.*

guebant (α) Qua de re ita Salust. & Cœurth. Mos partium popu-
larium & senatus factionum, ac deinde omnium malarum ar-
esum paucis ante annis Rome ortus est, otio atque abundantia
earum rerum, qua prima mortales ducunt. Nam ante Car-
thaginem deletam populus & Senatus Rom. placide modestus
inter se Remp. trahabant, neq; glorie neque dominationis cer-
tamen inter Civis erat: metus hostilis in bonis artibus Civita-
tem retinebat. Sed ubi formido illa mentibus defecit, licet ea,
qua secundæ res amant lascivia & suberbia incessere. Ita quod
in adversis rebus optaverant, otium postquam adepti sunt aspe-
ctus acerbiusq; fuit. Nam capere nobilitas dignitatem, populus li-
bertatem in libidinem vertere: sibi quisque ducere, rapere, tra-
ber. Ita omnia in duas partes abstracta sunt. Res publica qua meo
dia fuerat, dilacerata. Hæc Sardanapalum Imperio dejecit. Re-
gnumq; ab Assyriis ad Medos transiit, (β) Trojam evertit, Mau-
ros in Hispaniam introduxit. Dionysium Juniores, Heliogabalum,
Amyntam, Pisisstratum, Tarquinium ab Imperio dejecit, cum sor-
didæ libidini quam virtuti litare maluissent. Hic laudanda est
multorum cura in coercendo luxu, ferendo leges sumptuarias,
seu qua modum statuerent sumptibus extra necessitatem positis,
quibus privatæ domus, & inde Civitas exauritur, pecuniis ad cæ-
teros translatis postqvam in exoricas delicias luxuria cum primis
solet infanire. Plin. (γ) In universum gentes Arabum dittiſſimæ, ut
opud quas maxime opes Romanæ Pariborumque subsidunt, ven-
dentesq; è mari aut sylvis capiant, nihil invicem redimentibus.
Et hæc pro instituti ratione, de præsentis argumenti dictu dicta
sunt; Jam ergo per Divinam gratiam vela sermonis nostri contrahi-
mus atq; portum petimus, Divino dirigente Numinе, Cui laus,
honor & Imperium in sempiterna secula.

VIRO

(α) Florus II. cap. 20. (β) Just. lib. I. cap. 3. (γ) lib. VI. 8. 28.

VIRO JUVENI

Peregrinio

DN. JOHANNI FORTHELIO,
Philosophiae Candidato dignissimo, amico in paucis
charo pro gradu Philosophico, de Occasus Impe-
riorum docte disputanti.

Laudem progenerat semper laudabilis ausus,
Nunc FORTHELIUS hanc promeret egregie.
Nam sic publica dum lustrat que commoda rerum
Docte perstringit uitia quae subeunt,
Historiam veterum percenset dogmate docto
Regnorum; patet hinc unde vigentq; ruunt,
Sedulus & quando per volvit scripta virorum,
In lucem profert ledere queq; solent
Publica, que spectant; alias dominatur Erynnis,
Cum Corpus totum concidit absq; duce.
Ergo etiam Musæ tibi jam jam rite corollam
Nectere deproperant præmia larga dabunt:
Sic ego quod par est, tantos congratulor ausus,
Quo felix semper vivere Tute queas.

Affectum infucatum hisce pauis
declarare voluit.

MAGNIUS SYLVIUS,
Vermelandus

Pereximio Dn. FORTHELI, Phil. Cand. digniss. S. & O.

Sane non tantum & sine controversiâ, sunt corpori cuivis Physico sua principia, suaq; causæ, quæ vel promovent ipsam constitutionem, vel ejusdem operantur interitus promptitudinem: sed & aliis divinæ omnipotentie miraculis, idem hic est adscribendus, ortus & occasus internuncius. Alia nunc mitto, tantum attendamus rogo, num ne in ipsis quoque imperiorum vilceribus, inter regnum istorum initia & exitus, quos orbis jam ante vidit literatu, eandem nobis spectare licebit Tragoediam? Sed transeat iste calamitatum ramus, quo fortunæ hic lusus, aut morbis ab intra enatis laborat, aut vi foris illatâ langvescit. Nam de hisce & aliis, elaborasti *Præstantissime Dn. Candidate FORTHELI*, eruditissimam quædam disputationem, tum etiam planam, & talem, quæ cujusvis boni (& si auderem dicere) vel ipsius etiam Momi, sinceram æstimationem, eeu testem inclamat, eo ipso evictura, te sidere felici, horâ vere bonâ, non exercitorum leviorum promptitudini, sed ipsis, quod ajunt, Musarum amplexibus esse natum, dicatum, traditum. *Dn. FORTHELI*, mihi me sincerum esse & vera dicere credito, est certè hæc tua ipsius Disputatio, ob res quas egregiè tractat, illustris, est ob elaborationem tuam ingenuam, doctorum virorum censurâ præ-primis digna, est deniq; ob styli sui floridam elegantiam, tota celebris, tota quanta est, suâ ipsius claritate nota & multis cognita. Expertus es, ut ipse queri soles, non minimè, annis præsertim primis, novercam tibi extitisse fortunam: sed nonne Deus ille glo-riolus, tanto nunc magis tibi & singulis tuis conatibus affuit divinus? Mea sententia hæc est, quod delituit tantisper fortunæ tuæ igniculus, quo deinceps tanto majorem flammam conciperet. Unde nec vereor, nunc dicere, te sine fuso jam esse inter multos Philosophie Candidatos, simul quoq; meritisimum. Plura vix ex-petis, nec ego addo. Proinde nunc gratulor, gratulor inquam tibi & tuis, & quidem sincerus gratulor. De cætero, cuncta felicitas precatus, unâ hic desino. Vale!

HAZVINUS Wessing Smob.

In Discursum inauguralement

DE OCCASU IMPERIORUM

Viri-Juvenis

Peregrinii & Praestantissimi

DN. JOHANNIS FORTHELII,

Philosophiae Candidati dignissimi.

Ortus interitusq; vicissitudinem rebus natura constituit, certum prefigivit terminum certamque metam, sensus ac rationis gaudentibus prerogatisq; ej; ac ceteris, quae vices sias ac lezes ab hisce mutuantur ac capiunt. Susstulerat in sublime per mutas varietates ac discrimina varios terrarum orbis principatus fatorum admiranda vis, pertulitq; eosdem optabili felicitatis tenore incolumes; ut vero ad summum pervenere, haud secus ac humana corpora, ingratante senio, aliisq; ca amitibus, decrementa sua viderunt, Edemum, jam sibita, jam lenta, morte tamen extincti sunt certissima. Ut enim successa & deliciis moliores redduntur ac depravantur mortal um animi; Ita hi temporum adstante difficultate, percussisq; ad sibita casuum eorum animis quibus commissa sunt rerum arbitria, cumq; humane mentis consulta ac decreta in irritum vertuntur, eorundem fatorum pertinacia, quorum antea beneficio evhebantur, labascunt facile sensimq; emoriuntur ac exspirant. V.guit sic Hebræi Imperii sublere corpus donec luxuriare cepit vitiis ac libidine; tuncq; iste abstebat periodus, ultra quam prolatari amplius non potuit. Propter scetera à Cyro Assyriorum regnum est disturbatum, & ab Alexandro Imperium Persicum, ceteraque que unquam nascendo & ad crescendo suarum etatum spatia viderunt, suos habuerunt eversores. quorum dexteritate orta sunt ac propagata alia rursas societatum facta augmenia. Floruit ha-

ctenus

Etenus viribus & gloria Regnum istud Orientale super portentosa Mahometis dogmata fundatum, fuitq; finitimus Imperii & tantum non Europe totius incolis maximè formidable; jam vero, ingruente fortassis fatali isti Imperio termino, labascerere & ad Occasum vergere incipit, immersum veluti calamitatum omnium cataclysmo, toto triumphante Christianorum choro. Percensentur vero cause corumpentes Respub. varie a variis rerum civilium peritis, consensu tamen fere universali calamitatibus easdem nunquam prius quam criminibus laborasse. Scilicet cum sincerum Dei cultum, justamq; religionem exuunt, cum vitiis ac sceleribus scatent quibus concredita est mortalium salus, cum per metum tyrannidem & minas extorquentur magis obsequia quam fide & charitate parantur, tunc juxta actionum merita dispensat Deus periodos Imperiorum, & regnum à gente in gentem transfert propter injustitiam & injurias, & contumelias & dolos. Posset argumentum hoc prolixioris esse enarrationis, cum & copiam subministrarent egregie multa civilium rerum monumenta, summaq; existimationis sit ipsa substrati discursus materia. Sed cum anticipasse te videam, Perex. Dn. Candidate, presenti Disputatione vel accuratissimam qua hic adferri possit commentandi industriam, viam mibi justæ gratulationi hinc tantum operuisse sufficiat. Te igitur dignum illustri tuo ingenio præbuisse documentum ex animo gratuler, atq; mercedem exopto generoso labore quam maxime dignam, quam egergie jam Muse meditantur, dum brevi te exornabunt gloriofa Magisterii corolla.

T.

ANDREAS LIND.

CL. DN. CANDIDATE.

Neque instituti mei ratio, neque tempus & otium, quibus
destituor, permettere videntur, ut multis in laudes operis
tui descendam; supervacuum etiam foret, & sane non aliud
quam soli lucem, ut dicitur, adderem, si, quod, a te tam docte,
tam erudite elaboratum est, celebrare niterer, ut præterea, in
meis viribus, licet vel maxime eas intenderem, facultatem elo-
gii tui proferendi nullam esse. Ideoque licet humaniter ami-
ceque tibi petenti receperim, amicitia nostræ declarande ergo,
pennam manumque chartæ me admoturum; tamen quid scri-
bam nescio; An ergo propterea nostræ amicitie te admonebo,
camque in memoriam revocabo? Aut alios ad seqvendam
premendumque iter initum tibi virtutem tuarum incitabo?
Vel etiam tibi paupertate presso. stimulum addam ad majorem
in liberalibus studiis diligentiam ostendendam? Non illud im-
periū mei est; hanc vero abunde te præstisse hoc tuum opus de-
monstrat. Quare scribam optans, ut & fructum tanti tui stu-
dii conseqvaris, & semper bene valeas, rogans autem ut mihi
favere pergas.

Dab. Aboæ die 8 April:

A. MDCLXXXVII.

Tuus ex affe.

JOHANNES KOCK Dalek. Svec.

Musarum in castris qui militat atque laborat
Is capiet fructum, quem gerent studia.
Dignum Te præbes FORTHELI docte satelles
Musarum castris, ergo brabeja cape.
Perezimio Dn. Candidato gracili vena ag-
gratulatur
PETRUS EODORUS.

